DOST

Sayı : 40 Cilt : 7

Metin ELOĞLU'yla bir Konuşma

Ocak : 1961 1,5 lira

DOST

Cilt : 7 - Sayı : 40 - Ocak 1961

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Sahibi :
Salim Şengil

★

Yazı İşleri
Sorumlusu
N. Şengil

★

Aydabir çıkar

★

İdare yeri :
Rüzgârlı Sokak
Ove Han, Da. 4
Ankara

★

Telefon :
1 1 9 8 2 9

★

Abonesi :
Yıllığı 18 TL.
6 aylık 10 TL.
Dış memleketler için
bir misli alınır
Öğretmen ve
öğrencilere % 20
indirme yapılır

★

Basıldığı yer :
Yeni Desen
Matbaası

BU SAYIDA

Bütün Sanatçı, Okuyucu ve Satıcılarımızın Yeni Yıllarını Kutlar, Başarılar dileriz.

Havanda Su Döğmek

M. Sunullah ARISOY

Her yeni yılın eşiğinde, giden yılda olanlarla gelen yılda olacaklar üzerine konuşmak bir çeşit gelenek oldu. Yaşadığımız bir yılın «blânço» sunu çıkarmak, yeni yıl için umutlarımızı, dileklerimizi söylemek, böylece de kendimizi her yıl yeniden, ama bıkıp usanmadan, aldatmak hoşumuza gidiyor olmalı.

Çeşitli sanat dallarındaki bir yıllık ürünleri gözden geçirip, bir takım sonuçlara varmakla bütün işlerimizi çözümlemiş olabileceğimizi mi sanıyoruz? Tutun ki, şiirimizi aldık ele. 1960 yılında, dedik, şiirimizin durumu şudur. Şu ozanlar şöyle aşamalar yapmışlardır, şöyle bir gelişme görülmüştür ya da duraklama vardır, hattâ gerileme vardır, hiç bir ozanımız hiç bir yeni, özlü eser verememişlerdir, hiç bir yeni, umut verici ad çıkmamıştır ortaya, ya da çıkmıştır.. Sorarım size ne çıkar bundan? Bunu başka dallarda da deneyin bir. Bütün sonuçları da birleştirin, daha genel bir sonuca varın. Deyin ki, sözgelimi, Türk sanatının 1960 yılındaki genel görünümü şudur ya da budur. Bu genel sonuçla ne yapmış oluruz? Bana sorarsanız hiç bir şey yapmış olmayız. Yalnız kendimizi aldatmış oluruz. Hani, şu dergiyi, şu dergi benzeri daha bir kaç dergiyi izleyen bir avuç okurla, bir avuç sanatçı var ya, hah işte, bu birer avuçcuk kişiler, bildiklerini, izlediklerini bir kere daha, yeniden, kendi kendilerine söylemiş olurlar. Elde edilecek sonucun olumlu ya da olumsuz oluşundan büyük çoğunluk habersizdir. Çünkü ta başından ilgisizdir bu çeşit çalışmalara, ürünlere. Kimse başını çevirip de bakmaz. Bakmadığı için görmez. Okumadığı için bilmez. Okuyanlarla, bakanlarsa sonucu bilirler zaten. Onlara yeniden bir «blânço» sunmanın hiç bir yararı yoktur.

Bir ülkede, sanatın, sanatçının temel sorunları çözümlenmemişse, o ülkede hiç bir şey olmuyor demektir. Nasıl olmuyor yani? Eblette, olan bir çok şeyler vardır. Olacaklar da vardır. Ama bütün bunları temelinde bir büyük gedik de vardır. Boşluk da vardır. O gedik, o boşluk giderek bütün o yapılmış görünenleri, yapılması için büyük tasarılar düzenlenen işleri, bir noktadan sonra göçürtebilir. Neden? Nedeni açık : Mayasında, hamurunda sanat olmıyan, sanattan gıdalanmıyan hiç bir atılımın, hiç bir davranışın, tutu-

mun, çalışmanın sonu gelmez de ondan. İyi niyeti anladık, sağduyuyu anladık, ülkeseverliği anladık, çalışmayı anladık. Bütün bunları, bütün bunlara eklenecek olanları, tümünü, bir bir anladık. Anlamadığımız, bu koskocaman işlerin bir sanat gücünden yoksun olarak nasıl çözümlenebileceğidir! İşte bunu anlamıyoruz.

Bir ülkede sanatçının, o ülkenin yemenicisine tanınan haklar benzeri hakları yoksa; bir ülkede yöneticiler sanatçının sorunlarını çözmek gereksinmesini duymuyorlarsa, sanatçısını toplumun onuru saymıyorlarsa, sanatçısına işçisine gösterdiği özeni göstermiyorlarsa, o ülkede - inanın buna - bütün çabalar boşa gidecektir. Boşa gidecektir, çünkü eksiktir. Temelinde boşluk vardır.

1960 yılı, bu ülkenin tarihinde en geniş yer alacak yıllardan biridir elbette. İlk beş ayının karanlığıyla, 27 Mayısdan sonraki aydınlığıyla, olayları, heyecanları, sıkıntıları, muştuları, umutlarıyla en geniş yeri alacaktır. Bütün bu olan biten içinde Türk sanatçısının durumu nedir? Bizim bakacağımız açı bu.

Şu ülkede, hangi işde, hangi alanda, şu ülkenin sanatını kurmak, yaşatmak için alnının damarı çatlaya çatlaya çalışıp didinen sanatçısına yer verilmiştir? Daha doğrusu akla gelmiştir? Var mı böyle bir şey? Yok! Öncesinde de yoktu, sonrasında da yok. Neden? Çünkü, sanatçının bir toplum içindeki değerinin, öneminin farkında değiliz. Sanatçıya bir gereksinme duymuyoruz. Aldırmıyoruz. Ya politikacı, ya bilgin. Anladık efendim, biz onların gereksizliğini söylemiyoruz, üstelik gerekliliklerine de inanıyoruz ama diyoruz ki, bunca deneme gösterdi ki, iyisinden de kötüsünden, yalnız politikacı, yalnız bilgin, yalnız şu ya da bu, bir toplumun kalkınması, yücelmesi, gereği gibi yaşaması için yetmiyor işte. Deneyler, bunca yılın deneyleri gösterdi bunu. Bir de, çeviriniz başını, lûtfediniz, bir de şu kıyıya itilmiş, toplum içinde umursanmaz hâlde duran Türk sanatçısına bakınız. Bir O'nu dinleyiniz. Aranıza alınız. Haklarını tanıyınız. Sanatçının yapacaklarınıza katacağı çok şey vardır. Hız vardır, tad vardır, temel vardır, özen vardır. Yapıyı sağlam kurmanız, sanatçısız başarılamaz. Anlatamıyoruz ki derdimizi. «Men çi gûyem tamburem çi gûyet!»

27 Mayısdan sonra beliren, gelişen, eteklerimize zil takıp nerdeyse bizi oynatacak gibi görünen umutlarımız da çok geçmeden sönüvermiştir. Türk sanatçısı, bu yüzden - açıkca söyliyelim - 27 Mayıs devrimcilerine küskündür! Bu yürekli, yiğit, iyiniyetli, sağduyulu, kelleyi koltuğa alıp ülkemizi binbir belâdan kurtaran devrimcilerin, hiç olmazsa onların, umutlarımızı gerçekleştireceklerini sandık. Bu umutlarımızı, hiç olmazsa onlar, boşa çıkarmamalıydılar!

İlk günlerde Türk sanatçısının sorunları üzerine nasıl yürekten eğilmişlerdi. Bizleri nasıl yüreklendirmişlerdi. Umutlandırmışlardı. Türk sanatçısının toplum içindeki haklarını, onurunu kazanacağını nasıl da ummuştuk! Yazık ki, yedi ay sonra, yeni bir yılın eşiğinde, bundan önce olduğu gibi, yani daima, yani hep, yani hiç bir yenilik olmaksızın, yaptığımızın havanda su döğmekten öteye geçemediğini anladık. Daha önce bileydin mi diyorsunuz? Kimbilir, belki de haklısınız. Belki de bilmemiz gerekirdi. Bilmemiz gerekirdi ki, bu ülkede umutlanma hakkı olmıyan tek grup, sanatçılardır. Bir onlar, kimseden bir şey bekliyemezler, bir sanatçılar bu ülkede umutlanamazlar, istemeyezler, dileyemezler. Bir onların hakları, hem de en ilkel hakları tanınmaz. Kimse düşünmez. Türk sanatçısı demek, ozanı, hikâyecisi, romancısı demek, buruşuk bir kâğıt parçası gibi bir kıyıda atılmış olmak demektir. Türk ressamı demek, bir badanacı kadar hakkı olmıyan adam demektir. Daha sürdürebiliriz.

Ama biz, hiç olmazsa 27 Mayıs devriminin ışığında aydınlığa çıkan binbir acı gerçek arasında Türk sanatçısının da acı gerçeğinin ortaya çıkacağını sandık. Yazdık. Gerçekden ilgi gördük. Rapor, dediler verdik. İlgi gördük. Umut gördük yani. Umut çevrede yayılır oldu. Bekledik. Sonrası? Sonrası iyilik, sağlık...

Geçenlerde bir resim sergisinde karşılaştığımız sayın Millî Eğitim Bakanımız Prof. Bedreddin Tuncel, «Hani yazılarınız? İyiydi yazdıklarınız, yazsanıza..» gibilerden birşeyler söyledi. Bunca yıl yazmadık, ya da yazamadık. Ya da yazdık da duyan olmadı. Sonra, o 27 Mayıs ışığı yüreğimize yepyeni bir umut verdi. Yazmaya durduk. Diyeceğimizi dedik. Daha ne diyelim. Artık, biz diyecek değiliz ki, diyecek olan Devrim hükûmetinin ilgilileri.. Diyecek olanlar, 27 Mayısın devrimcileri.. «Çok haklısınız ama öyle önemli işler var ki.. Bunlara sıra..» Ya bütün iş burda işte! Kördüğüm burası. O «öyle önemli işler» in arasına Türk sanatçısının girememesi.. Türk sanatının, Türk sanatçısının kaderinin «öyle önemli işlerden» sayılmaması. Bu kördüğümü çözmedikçe, Türk sanatçısının hiç bir sorununu çözmek, hiç kimsenin elinden gelmez. Gelemez.

Şu noktaya lûtfen dikkat edin. Türk ülkesinin yeni bir yönetim kuruluşu içindeyiz. Anayasa tasarısı hazır. Yeni seçim kanunu yapılacak. 27 Mayıs Devrimcileri, verdikleri namus sözünün en parlak örneklerinden birini veriyorlar. Bir Kurucu Meclis kuruluyor. Sorumluluk paylaşılıyor. Kurucu Mecliste her meslek grubunun yer almasına önemle dikkat ediliyor. Var mı Türk sanatçısına yer? Yok! Bunu ne Kurucu Meclis Kanunu tasarısını hazırlıyan bilim kurulu düşündü, ne de Millî Birlik Komitesi.. Neden? Çünkü, Türk sanatçı-

sının bir ülkenin temel yapısında payı olabileceği akla gelmiyor. Çünkü Türk sanatçısı öylesine terk edilmiştir. Devlet Başkanına tanınan pay içinde, «sanat, bilim, askerlik» deniyor ama yeter mi? Sayın Başkana sanat adamı olarak kimler sunulacak? Kim sunacak bunu? Bunca derneğin Kurucu Mecliste temsili gerekli görülüyor da, bir Türk Edebiyatçılar Birliği var, ona da bir yercik ayıralım denmiyor. Ama bunda yalnız tasarıyı hazırlıyanlar, kanunu kabul edenler eksik iş yapmış sayılmazlar. Bizim Türk Edebiyatçılar Birliği yöneticilerinin büyük suçu var asıl. Cezayir için bildiri yayınlıyacak kadar dikkat ve titizlik gösteren bizim Birliğin sayın yöneticileri, Kurucu Mecliste Türk sanatçısına da yer verilmesi için hiç bir şey, ama hiç bir şey yapmamışlardır. Yapmak gereksinmesini duymamışlardır. Neden? Bizim birliğimiz de mi, Kurucu Mecliste Türk sanatçısının yer almasını gereksiz görüyor? Bir bakıma da doğru, bu gördüğümüz ilgisizlik! Hakediyoruz doğrusu. Haklarını savunmasını bilmeyenlere derdini söylemiyenlere kim ne verir?

1960 da Türk sanatçısı, pırıldayan bir ışığın aldatıcılığıyla bir süre umutlandıktan sonra, gene eski karanlığına dönmüştür. 1961 yılının, bu yönden Türk sanatçısına hiç bir yeni şey getirmiyeceği ise, gün gibi açık bir gerçektir.

Şimdi siz, bu gerçek karşısında, yani temel ilkenin gerçekleşememesi gerçeği karşısında, 1960 yılında Türk şiiri, Türk hikâyesi, Türk Romanı, Türk eleştirmesi, sinaması, şusu busu diye «blânço» lar çıkarmanın bir yararı olacağını sanır mısınız?

Ama Türk sanatçısı gene yazacak elbette. Aşılmaz kalın duvarlar ardında, karanlıklar içinde, ilgisizlik, horgörürlükler içinde yazacak.. Yazacak, çünkü yazmasa yaşıyamaz. Yazacak, çünkü toplum onun onurunu korumuyor ama o toplumunu, ülkesini seviyor. Ölürcesine..

Bunları yazmasam da olurdu. Dediklerimin bilinmeyen hiç bir yanı yok çünkü. 1960 yılının Türk sanatçısı için nasıl geçtiğini bilmek zor bir şey değil. Böyle düşünüyorum ama, yeni yılı umutla karşılamak isteyecekler çıkar diye de ödüm kopuyor. Bir iki kişi bile olsa, korkuyorum, bu yeni yıla Türk sanatçısı için umutla bakacaklar adına. Onları uyarmak istiyorum. Onları karamsarlığa çağırıyorum. İster sanatçı olsun, ister gerçek bir sanatsever olsun, yani şu iki avuççuk grubun herhangi birinden olsun, bu ülkede sanatçı adına umutlanmaya hakkı olmadığını söylemek istiyorum.

Artık yorulduk çünkü. Artık havanda su döğmekten bıktık çünkü.

Sevgi Vekâletinin Gölgesinde

Nermin MENEMENCİOĞLU

İnsanlara tek bir yaşayış, düşünüş tarzının empoze edilmesi yüzyılımızın başlangıcından beri batı edebiyatının bir endişesi oldu. 1907 - 1949 arası bu aynı konuyu işleyen üç romanda (bir çok başkaları da var) bu endişenin, ve yansıttığı gerçeklerin adeta bir tarihçesini görmek mümkün: bir yandan sanayileşme, makineleşme, çoğalma, kalabalık kentlerde yaşamanın etkileri; bir yandan merkezleşme, tröstleşmenin yarattığı büyük farklar - ve bir yandan da geçen yüzyılda (ve ya daha evvel) türeyen fakat kendi çağımızda uygulanan totaliter felsefeleri. Bu da kaydedilecek bir nokta: romanın üçü de Anglo - Sakson edebiyatına ait, yani hürriyetin tadını en çok çıkaran diyarlarda yazılmış eserler, ve yazarların görüş farkları ne olursa olsun, sonda bıraktıkları kanı şu oluyor ki demokratik usullerden uzaklaşmak insanları yalnız en büyük felâketlere sürüklemekle yetinmiyor, insanlığı büsbütün yok ediyor.

Burada ele aldığımız üç roman: Jack London'un Demir Topuğu (The Iron Heel, 197), Aldous Huxley'nin Cesur Yeni Dünyası (Brave New World, 1932) ve George Orwell'in Bin Dokuz Yüz Seksen Dörtü (Nineteen Eight Four, 1949.)

Bu üç yazarın her biri gelecek günleri imgeliyor, her biri birer kâbus canlandırıyor. Kuzey macera hikâyeleri ile ün yapan Jack London'un bu eserinde Birleşmiş Devletler, 1912 - 1932 yıllarını dolduran iç savaşlardan sonra, «Oligarşi» dediği zümrenin eline geçiyor. Roman Jack London'un iyi eserlerinden değil: hikâye ve uslup ilkel denecek derecede basit. İlgi çeken tarafı, tâ 1907 de totaliter yönetimin geleceğini resimlemiş olması. Oligarşinin bir başka ismi de faşizm olabilir. Romanda oligarşinin nasıl başa geçtiği, nasıl tutunduğu pek tafsilâtlı anlatılmıyor, ve hikâye kahraman Everhard'ın karısının yakalanması ile havada bitiyor.

Yeni icatlardan fennin ilerlemesinden ve propaganda cihazlarının çoğalmasından istifade eden Huxley, daha işlenmiş bir kâbus çiziyor. Huxley romanının başına

Nicolas Berdiaeff'in şu sözlerini almış: «Ütopilerin uygulanması eskiden zannedildiğinden daha mümkün. Asıl bizim karşımıza dikilen endişeli soru, bunların kesinleşmesine nasıl karşı gelebiliriz?... Ütopiler uygulanabilir. Hayat ütopilere doğru yürüyor. Ve belki yeni bir çağ başlamakta, aydınların, kültürlü sınıfın ütopilerden sakınmak, o kadar ütopik olmayan, daha az etkin, daha çok hür bir topluma dönmek çarelerini aradığı bir çağ.»

Aydınları bu işe teşvik etmek için, Huxley sözüm ona bir «ütopi» kuruyor. Hikâyesi bizi «Ford'dan sonra» yedi yüz yıl götürüyor. Artık aile, anne, baba ayıp kelimeler olmuş, insanlar laboratuarlarda kimyager tüplerinde doğuyorlar. Doğmadan evvel sınıfları tesbit ediliyor, sınıflarına göre nitelikleri ayarlanıyor. Bu ayarlama çocukluk çağında da devam ediyor. Örneğin, Delta grubu çocuklara sekiz aylıkken güller, çiçekler, kitaplar gösteriliyor. Yavrular sevinç sesleri çıkararak bu cazip şeylere doğru emeklerken ansızın korkunç gürültüler kopuyor, onları ürkütüyor. Daha büyüyünce, uyurken onlara bir ses (günümüzün teypini andıran bir ses) binlerce defa ayni şeyi tekrar ederek kendi gruplarından memnun olmalarını, başka şeyler arzulamamalarını sağlıyor: «Ben Deltayım - ne güzel şey Delta olmak, fabrikada çalışmak. Kitap çiçek, ne çirkin şeyler!» (Pavlov denemelerinin kendi tasarlamadığı bir tatbiki!)

Huxley'nin dünyasında Delta ve gibilerinin gördükleri işler sayesinde her türlü konfor var. Cinsi münasebetler Sade'in tasarladığı kadar serbest, hattâ mecburî, sevgisiz olmak şartı ile. Bütün bu özenmelere rağmen sistem patlak vermesin diye bir de supap düşünülmüş: tablet hâlinde yutulan bir madde, **soma**. Alınan mikdara göre insanlara hayattan uzak çeşitli süreli tâtiller sağlıyor.

«Uygar» dünyadan başka bir de vahşilerin yaşadığı ayrı yer var. Bunun ilhamını Huxley Birleşmiş Devletlerdeki Kızılderili Reservation'lardan almış. Vahşileri Rousseau'nun doğal insanları değil, ilkel **fertilité** törenleri ile, **Penitente** usulleri ile kendilerine işkence yaparak metanetlerini deneyen kimselerdir. Kitabın sonuna doğru bu diyardan bir vahşi, John'un «uygarlığa» getirilmesi ile ona bir seçme hakkı veriliyor. Ama neyi seçme? Huxley'nin ön sözünde dediği gibi, ya ütopinin deliliği, ya da vahşiliğin mecnunluğu. Huxley kitabını yazdığı zaman insanlığı bu çıkmazda görüyordu. 1946 da, Hiroşima'dan sonra, yazdığı bu önsözde diyor ki, «Bu kitabı şimdi yazsam, vahşi John'a bir üçüncü alternatif gösterirdim: sağ duyunun eğemen olduğu bir diyarda yaşayabilmek.»

John iki şey arasında seçebiliyor - uygar diyarda yaşıyanlar için bu seçme hakkı bile yok. Sosyal istikrarın devamı için A sınıfının emirleri vermesi, Deltaların,

Epsilonların köle (ve kölelikten memnun köle) olması şart.

Huxley'nin romanına mizah, Orwell'in romanına hiciv diyebiliriz. İkinci Dünya Savaşından sonra yazılan Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'te dünya üçe ayrılmış: Anglo - Sakson Oceania, Rusya ile Avrupanın birleşmesinden meydana gelen Avrupa Asya, ve bir de Doğuasya. Bu üç diyar daimî savaş hâlinde. Başkenti Londra olan Aceania'da tam ülkü ve kültür birliği var. Tek bir parti egemen. Başda pala bıyıklı «Ağabey» geliyor. Onu gören yok, kimse yaşadığından bile emin değil, ama her yerde «Ağabey sana bakıyor!» diye afişler asılı. Parti Oceania'yı mutlak kudretli dört vekâlet yolu ile yönetiyor: savaş işlerine bakan Barış Vekâleti, gizli Düşünce Polisinin bağlı olduğu Sevgi Vekâleti, az bulunan maddeleri vesikaya bağlıyan Bolluk Vekâleti, ve propaganda amacı ile yalanlar uyduran Gerçekler Vekâleti.

Bu son vekâletin kat kat yükselen üç yüz metrelik dev binasının tepesi partinin sloganları ile süslü:

SAVAŞ BARIŞDIR
ÖZGÜRLÜK KÖLELİKTİR
CAHİLLİK KUVVETTİR

Gerçekden de partinin kuvveti insanları cahil bırakmakta. Herkes ancak işini görebilmek için lâzım olanları öğreniyor ötesini düşünmek bir «düşünsuç» sayılıyor. İnsanlar düşünebilmek için kelime kullandıklarına göre, kelimeler asgariye indirilerek «Yenikonuş» dili uydurulmuş. Romanının sonuna koyduğu bir ekde Orwell Yenikonuş dilinin ilkelerini uzun uzun anlatıyor. Temel ilke parti görüşüne karşıt fikirleri açıklayan kelimeleri büsbütün yok ederek her kesi bu görüşe uygun bir şekilde düşünmek zorunda bırakmak. Bunun için birbirini andıran şeyler için tek bir kelime bırakılıyor: mükemmel, fevkalâde, **kusursuz**, etkin, harikulâde yerine sadece **iyi**: hatta **kötü** kelimesi bile kaldırılarak, fena, korkunç, berbat, iğrenç yerine **yokiyi**.

Dil böyle bir kaç öz köke indirildikten sonra bunları aralarında birleştirerek cümle kısımları da azaltılır. Örneğin, İngiliz Sosyalizmi İngsos, Barış Vekâleti Minipax oluyor. Daha ileri giderek öz köklerin anlamı da değiştirilerek uygunsuz düşünmek imkânı ortadan kalkar. Örneğin «özgür» kelimesi ancak şu anlamda kullanılabilir: «Köpek bitten özgür,» veya, «Tarla yaban ottan özgür,» yani özgür olmak kötü bir şeyden kurtulmak olmuş olur. Ve partinin sloganlarında karşıtlar birleşir.

Bu çareler avam kısmının yönetimine yeter. İç parti üyeleri için «çiftdüşünüş» sistemi yaratılıyor. Bu sistemin uygulanmasında insanlar sırasına göre belirli bir yargıya veya onun tam tersine inanabiliyorlar.

Parti, kelimelerin anlamını değiştirdiği gibi tarihi de değiştirir. Bu Gerçekler Vekâletinin işidir. «Düşünsuç» yüzünden imha edilenler veya İç ve Dış Partiden ayağı

Albeniz

Kuşlar mıydı onlar kanat seslerinde umudun,
Alev alev uçardı yanaklarından;
Kuşlar mıydı acemi gagalarında tohum
Ürkek bakışlarla süzülür ufuklarımdan?

Balıklar mıydı yoksa en derininde suların,
Çeşitli yönlerden gelen titreşimlere uyanık.
Balıklar mıydı yoksa yarı bilincinde sevdaların,
Yumurtalar dökerdi akıntılı burunlarına denizlerin?

Albeniz'in karşı konulmaz çağrısında yoksa,
Sen miydin neşeye zorlayan hüznümüzü?
Belki geceydi belki gündüz, belki bilinmiyen bir zaman,
Sen miydin boşlukları sırılsıklam elleriyle dolduran?

Sabahattin BATUR

---

kaydırılanlar bütün belgelerden yok edilir, Orwell'in deyimi ile «buharlandırılır» (vaporise). Oceania kâh Avrupasya, kâh Doğuasya ile savaş hâlinde olduğundan geçmiş olaylar da son düşmana göre ayarlanır, eski belgeler, fotoğraflar, gazeteler değiştirilir. Kitap esasen yok: kitaplar çokdan sokaklarda yakılmış.

Bu ayarlamalar ek olarak Sevgi Vekâletinin ayrıca faaliyetleri var: her evde bulunan çift yönlü bir televizyon cihazı ile Düşünce Polisi kişilerin her hareketini görür, ve bir emir vermek istediği zaman kendini onlara gösterir. İcabında, işkence, itiraflar serisi, veya «buharlanma», ya da partinin arzuladığı şekilde kalıplaşma. Orwell'in kahramanı, Winston Smith, partiye kafa tutuyor, yani bütün gayretlerine rağmen şüphelere düşüyor. Sevgi Vekâletin pençesinde iken kurtulmak çaresini ancak beynine sıkılacak bir kurşundan beklemekte. Fakat Winston Smith başka türlü yok olacak: sonda, üst üste cin kadehlerini boşaltırken, televizyonda zafer sahnelerini, ve her şeyin üstünde bir kaya gibi yükselen Ağabeyin kocaman başını gördükce, adeta çoşuyor. Artık beklediği kurşun beynine girmiş: «Kendisini yenmişti,» hattâ, hattâ, «Ağabeyi seviyordu». Oceania birliğinden ayrılan kimse kalmamıştı.

Orwell'in hicivinde yer alan olaylar, çağımızın abartılan birer gerçeğidir. İnsanları belirli bir düşünüşe zorlamak için uydurulan

kelimelerden kendi de bize örnekler veriyor: **Nazi, Gestapo, Komintern**, Politbüro, **Agitprop gibi, Çiftdüşünüşe** gelince, barış, demokrasi, mutluluk gibi kelimelere **ters** anlamlar verildiğini defalarca gördük. Nüremberg sokaklarında kitaplarla şenlik ateşleriyle yakıldığını, Balşoy Ansiklopedya'dan kişilerin buharlandığını biliyoruz. Lubyanka zındanlarında insanlara, hem de koyu partililere, sahte itiraf amacı ile işkence yapıldığını Hrutcev'in kendi ağzından dinledik. Bu gün bazı diyarlarda «devyasonizm,» «revizyonizm» diye düşünsuçlar var. Yani insanları hep bir türlü düşünmeye, hareket etmeye zorlayan kuvvetler mevcut. İşte Orwell'in başlıca teması: mantık namına yapılan mantıksızlıklar, ve bunların sonucu.

Zamanında kuvvetli bir hiciv olan Swift'in Gulliver'i bu gün daha ziyade bir çocuk masalı olarak okunuyor. Fakat burada bahsi geçen üç roman aktüalitesinden hiç bir şey kaybetmiş değil. **Hele** ünlü İngiliz satiristlerin geleneğini devam ettiren Orwell'in romanı, zamanın büyük tepkiler uyandırdığı gibi, ve bir çok dile çevrildiği gibi, bu gün de eleştirmenleri meşgul ediyor. John Strachey, **Encounter** dergisinin Kasım sayısında «Boğuk Çığlıklar» ismi altında başladığı bir eleştirme serisinde Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'e uzunca yer ayırıyor. (Aynı derginin Aralık sayısında bir başka ilişki ile Demir Topukdan bahsediliyor.) Strachey'nin giriş noktası bizimkinden başka. Fakat Orwell için söylediklerinin burada yeri var: Strachey'e göre Orwell'in kitabından alınacak ders şudur - çağımızın güya mantık üzerine kurulmuş görünen totaliter yönetimleri aslında mantıkdan çok uzak bir gezimcilik (mistisizm) üzerine kurulmuştur, ve asıl tehlikeleri buradan geliyor. «Orwell daha sistematik bir düşünücü olsaydı, belki parlak dil kavramını genel siyasal görüşü ile birleştirir, ve ortaya tanıtlı, olumlu bir sosyal felsefe çıkarırdı. Mantığın niçin ve nasıl belirli bir noktada dar ve dogmatik, ve vahyedilmiş bir din kadar mutlak, bir rasyonalizme çevrildiğini bizim için çözümlerdi. Sosyal ampirizme daha sağlam bir temel bulur, ve aynı zamanda haklarında şimdilik boşlamaları yıkım olduğundan başka çok az şey bildiğimiz kişisel, estetik ve din kıymetlerinin dengini bulmak çarelerini gösterirdi. Yaşasaydı, böyle bir işe girişip girişmiyeceğini bilmiyorum. Hiç olmazsa kitabı bu yolda atılan bir adımdır.»

Kurumlar - Kişiler

Sami N. ÖZERDİM

Son aylar içinde bir gazeteden bir dergiye atlayarak sürüp giden tartışmaya benim de katacağım birkaç söz var. (*)

Konu, Millî Kütüphane'dir yine.. Tartışanlardan biri, Millî Kütüphane'nin «şahıslarla kaaim olmadığını» ileri sürdü; öteki, kişilerin kurumlara yön veren kimseler olarak küçümsenmiyeceğini anlatmaya çalıştı.

Yüzyılımız, «birey» e değer veren bir yüzyıl olarak gelişiyor. Bizde ise henüz «insan» a, «birey» e lâyık olduğu değeri vermek için bir kımıltı bile sezilmemektedir.. Yanlış yorumlanmış bir «Ben, sen yokuz; biz varız!» ilkesi bizi «Müesseseler şahıslarla kaaim değildir!» formülüne götürüyor. Bu formülün, eski devrin (27 Mayıs öncesinin) «Görülen lüzum üzerine» kuralı kadar tehlikeli olabileceğini hesaba katmıyoruz. Evet; «birey» topluma yararlı olmak için çalışacak, çabalıyacaktır; ama, «birey» e gereken değer tanınmadıkça onun topluma nasıl yararı dokunabilir? Bağnazlığa saplanarak «birey» i feda ettikçe adam kıtlığı başgöstermekte, kurumlar da kötü kişilerin elinde yozlaşmaktadır. Kişi ölür, o zaman arkasında nöbette olan kişi gelir, görevi üzerine alır; ama, kişi sağ, sağlam olduğu halde, onu birtakım hilelerle, kıskançlıklarla yerinden edersek «Kurumlar kişilere bağlı değildir» kuralı «görülen lüzum üzerine» kuralı ile birleşir. İşte Şark'ta, ve henüz - ne yazık - bir Şark ülkesi olan Türkiye'de durum budur. İnsan, topluma olan yararlığı gözönüne alınmadan harcanmakta, kurumlar da «insansız» çürüyüp gitmektedir. İşi «şahsiyat» a dökmek istemiyorum. Örneğin; söz konusu olan Millî Kütüphane'de elde kalan bir avuç değerli insan, aynı çatı altında yuvalanmış gerici unsurların kurbanı olmak üzeredir. Millî Kütüphane yöneticisi dikkatli davranmazsa, bu bir avuç insan kendisine «kötü» gösterilecek, «tasfiyesi cihetine gidilecektir». «Millî Kütüphane şahıslarla kaaim değildi» diyenler de, sanki Millî Kütüphane onlarla «kaaim» imiş gibi - 27 Mayıs öncesine karşıt, 27 Mayıs'tan sonra da yerlerinde kalabildiklerine, Millî Kütüphane'den ayrılmak zorunda bırakılan çalışkan insanların ardından «Millî Kü-

(*) Öncü, 24 Kasım 1960; Forum, 15 Aralık 1960.

tüphane şahıslarla kaim değildir» demek olanağını bulduklarına göre - bu millî kültür kuruluşunu istedikleri yöne çekmek için ellerinden geleni yapmakta devam edeceklerdir.

İnsan tuğla değildir. Bir yapıdan iki tuğla düşerse çok ucuza iki yenisi bulunur. Bir kültür kurumundan ayrılan bir iki uzmanın yeri ise «Millî Kütüphane şahıslarla kaaim değildir» formülü ile doldurulamaz. Ne yazık ki, Millî Kütüphane'de bu kuralın parlak görünüşüne aldanılmış, gidenlerin arkasından oturup düşünülmemiştir.

Bir çatı altında çalışan memurları genel olarak dört bölümde sınıflandırmak kaabildir. Aşağıdan başlarsak :

ç. Kuruma yararı dokunmayan; zararları ise iyi işliyen bir örgüt içinde, tenbellikleri ile genel uyumu bozmaktan ileriye geçemiyen memurlar;

c. Kuruma, tutumları ile zarar veren; yakınlarında çalışanları kasıtlı gürültüleri ile rahatsız etmekten tutun da, sevmedikleri kimseleri müdürlere, bakanlara : muhalif gazetelere yazı yazar, muhalif partiye eğilimi vardır, dinsizdir, solcudur.. gibi tehlikeli suçlamalarla ihbar ederek onları yerlerinden, işlerinden eden memurlar;

b. Kuruma, çalışmaları ve dikkatleri ile yararlı olan; ancak, kurum'un fikir yönüne bir şey katmak, ya da kurumu savunmak gibi daha olumlu işlere karışmaktan çekinen memurlar;

a. (b) maddesindeki memurlar kadar çalışkan, dikkatli olduktan başka, onlardan üstün olarak, medeni cesaretleri bulunan memurlar..

Bu sınıflamada, uzun zaman devlet memurluğunda bulunmuş, idarecilik yapmış bir kimsenin gözlemleri, izlenimleri yardımcı olmuştur. Bu dört maddeyi ben yazarken, siz okurken, memur çeşitlerini örnekleriyle gözlerimizin önünde canlandırmamız kaabil olacaktır. Kısacası, ezbere konuşmuyoruz.

Şimdi, bütün kurumlar gibi, Millî Kütüphane'nin de (b) ve (a) tipi memurlar, uzmanlarla gelişeceğini, yükseleceğini söylemek sırası gelmiştir.

İşte bu iki tipte topladığımız «kişiler» dir ki «kurumları» geliştirir, ilerletir. «Müesseseler şahıslarla kaaim değildir» kuralının çekiciliğine aldanarak tecrübeli, çalışkan, işine sevgi duyan, uzman niteliğinde memurların ayrılıp gitmesine göz yummak bir kurumun çöküşünü hazırlar. Hem, böyle memurlar gittikten sonra geriye yavaş yavaş, menfaatlerinden başka şey düşünmiyen, bu amaçla dalkavukluk eden memurlar kalır. İdareci, böylelerinin güler yüzlerine bakarak işlerin iyi gittiğini, sevildiğini sanır; bu aldanış acı sonuçlar verir.

Gül'ün Ölümü

Tanrılar ısınır bir genç kızın sıcaklığında
Alır götürür güvercinler güzelliğini
En aziz olduğu saatlerde yaşamanın...

Turgut AKIN

---

* * *

Çok geç kalmış olduğumuz halde, zararın neresinden dönülse kârdır diyerek, artık «kişi» ye değer vermesini öğrenelim. «İnsan» ı küçümsemek, bir memleketin yükselmesine en büyük engeldir. İşte, Türkiye ortadadır. İnsan'a değer vermediğimiz sokaklarımızın adından belli.. Birtakım acayip sözcükleri sokaklarımızın başına asarız da memleketin yetiştirdiği değerleri aklımıza getirmeyiz. Doğru dürüst bir biyoğrafya sözlüğümüz de olmadığından memlekete hizmet edenler unutulur, kaybolur gider. «İnsan», Türkiye'de, kırılıncaya, ya da bozuluncaya kadar kullanılan, hattâ bazan sapsağlam iken bir tekme ile yerinden atılan bir âlettir. Çünkü «Müesseseler şahıslarla kaaim değildir!» Nasıl olsa, atılanın yerine gelecek -kimi zaman öncekinden üstün, çoğu zaman ondan çok aşağı derecede- bir başkası bulunur. Bu nedenle, içi boş bir yığın kukla, yerinde atılıncaya kadar kurumların başında oturur. Nedense, her zaman, kurumun başına geçmeye hevesli kimseler bulunur. Bütün Osmanlı tarihi, kellesi uçurulan, malı mülkü zaptedilerek çoluk çocuğu süründürülen vezirlerin öyküleriyle doludur. Böyle olduğu halde, yine de sadaret makamında gözü olan sayısız insan çıkmıştır. «Müesseseler şahıslarla kaaim eğildir». İnsan'ı devirmek, yıkmak için bu formül, bu tehlikeli de olabilecek yasa elde oldukça, memlekette eski deyimiyle «kaht-ı rical» bütün şiddetiyle egemen olacaktır.

«Birey» e değer verelim; onu menfaatçilerin, kötülük yapmayı hastalık derecesine vardırmış Şark madrabazlarının oyuncağı olmaktan kurtaralım.

Bir Yıl

A. TURGUT

Şiirin de, bütün öbür sanat kolları gibi, gelişmesi, duraklaması yahut gerilemesi; kısaca hayatı, macerası, uzun yıllara geçişir, geniş bir zaman parçası içinde izlenebilir ancak. Örneğin Hece şiirinin gelişmesi, kişiliğini bulması, yozlaşması, bir yirmibeş - otuz yıllık mâceradır. Çünkü bir bakıma şiirin gelişmesi, bir insan hayatının, bir insan düşüncesinin hatta fizyolojisinin gelişmesidir. Yani ozanın gelişmesidir. Bu yüzden, bir şiir kuşağının, bir şiir anlayışının bir yıllık bir kesitini alıp inceleyerek, bu incelemeden, o şiir üstüne yargılara, sonuçlara varmak çoğunlukla yanıltabilir kişiyi. Ölümsüz şiirin yaşaması yanında bir yıl nedir ki?

Bununla birlikte, verilen örneklere, yayımlanan şiirlere bakarak, şiirimizin bir yıllık durumu üstüne bazı sözler söylenebilir. Ama bu, bu yazı çıktıktan hemen sonra, hatta belki bu yazı ile birlikte yayımlanacak üç beş şiirin, bu yazıda varılan yargıları, sonuçları tepeden tırnağa değiştirmeyeceği anlamına gelmez. Bir yıllık bir dönem için üç beş güzel, ama gerçekten güzel şiir hiç de az bir sayı değil. Aslına bakarsanız, bir yıl içinde yayımlanan yüzlerce şiirden ancak üçü beşi, o dönemin şiirleri olarak geleceğe kalabilir. Öbürleri ancak bir ortam yaratmağa yararlar.

Bu yıl da, (27 Mayıs'a kadar) İkinci Yeni üstüne yapılan yazışmalar, tartışmalarla geçti sayılabilir. Ama bütün bu yazışmalar, tartışmalar gene de İkinci Yeni'ye bir açıklık, aydınlık getirmedi. Bizim kanımıza göre bunun sebebi, yazanların ya ikinci yeni olmaları, yahut tam tersi ikinci yeni'ye karşı olmaları idi. Hattâ bu yazışmalar, kaç türlü ikinci yeni olduğunu bile ortaya çıkaramadı. Yazarlarımız, ozanlarımız için hemen hemen fili tanımlamak gibi birşey oldu bu. Kimileri onu anlamsız, kimileri gereksiz, kimileri saçma buldular. Bazısı, yahut bir tanesi daha da ileri gitti; hem küçümsedi, hem bütün ikinci yeni ozanların çıkışını kendisine bağladı. Bu tartışmalar, yılın son günlerinde - Yeditepe'nin yaptığı bir soruşturma yüzünden - bir soyut-somut tartışması halini alacağa benziyor.

Yılın en en önemli olayı elbette 27 Mayıs'ta yapılan devrimdir. Devrimle birlikte bütün dergilerimiz birdenbire, özgürlük şiirleri ile, devrim şiirleri ile doluverdiler. Bunların çoğunun şiirle de, devrimle de ilgileri pek uzaktı. Birçoğunun sadece «devrim üstüne şiir yazmış olmak için yazıldığı» ilk bakışta anlaşılıyordu. Bu devrim şiirleri furyası, hiçbir sağ-

lam örnek verilmeden tavsamışa benziyor. Devrim şiirleri döneminin en dikkate değer özelliği, bizce, şiirimizde birden, bir geriye dönüşü getirmesidir. Yapıda, anlatımda, görüntülerde apansız bir geriye dönüş. Bu dönemin en başarılı şiirleri galiba Fazıl Hüsnü'nün «Özgürlük Alanı»ndaki şiirleri.

Devrimle birlikte yazınımıza geliveren geniş özgürlük havası, bazı yazarlarımızı yanılttı. İkinci Yeni'nin, düşürülen idarenin baskısından sinmiş, bu baskıdan yılıp kapalılığa, soyuta yönelmiş bir şiir olduğunu düşünerek, «İşte Özgürlük! » dediler. «Yazın bakalım şimdi.» Bu, siyasal, toplumsal, tutumbilimsel baskının, ozanın yaşamasını etkilemesi bakımından, şiire de geçişmesi, şiiri de etkilemesi düşünülebilirdi elbet. Ama bunların şiiri doğrudan doğruya etkilediği, kapalılığa, soyuta götürdüğü yanlış bir düşünce idi bizce. Şiir bir yerde, kendi kurallarına, kendi biologique kurallarına uygun olarak değişiyor yahut gelişiyordu. Birtakım toplumsal olayların bu gelişmeyi, hızlandırması, ağırlaştırması, hattâ buna yön vermesi bile düşünülebilirdi. Ama bu gelişmenin, değişmenin kaçınılmaz zorunluğunu önleyemezdi. Nitekim, 27 Mayıs olayı da sonunda, şiirimizin gidişini değiştirememiş, sadece bir thème olarak girebilmiştir ona. 27 Mayıstan sonra yazılan ve devrim şiirleri dışında kalan bütün şiirler, şiirimizin doğal gelişmesine uygundur. Öyleyse şiirimizi Orhan Veli'den İkinci Yeni'ye getiren siyasal baskı değildir.

Ayrıca soyut şiir karşısında bazı yazarlarımızın garip bir şekilde telâşa düşmeleri de anlaşılmaz birşeydir. Bu belki bir parça da, soyut - somut kavramları üstünde yeterli bilgimiz olmadığından geliyor. Birden anlayamadığımız, tadına varamadığımız şiirleri hemen soyut olmakla suçlandırıyor, böylece onun tadına varamamış olmamızın suçunu üstümüzden sıyırıp, soyuta yükleyiveriyoruz.

Soyut - somut konusunun önümüzdeki yıl içinde daha geniş bir şekilde ele alınması, bunlar üstüne daha açık seçik düşünmemizi sağlayacaktır.

Yıl içinde irili ufaklı bir çok şiir kitabı yayımlandı gene. Bizim kanımıza göre, büyük ölçüde dikkati çeken, üzerinde uzun boylu durulacak kitap yok. Yılın en ilgi çekici kitabı belki de Ülkü Tamer'in «Gök Onları Yanıltmaz»ı. Düzenlenişi bakımından değil, içindekilerle. Ülkü Tamer, görüntülerini daha bir bütün adına kurduğunda, daha bir bütüne' yönelttiğinde çok daha sağlam şiirlerle çıkacak karşımıza.

1960, galiba şiirimiz için pek verimli olmadı. Şiirimiz kazandığı yeri kaybetmedi belki, ama ileri de gidemedi. Ama yukarda da dediğimiz gibi, şiirin ölümsüz yaşamasında bir yılın yeri nedir ki?

Bu yıl bizi gönendiren - gönendirmeli mi- başka bir şey var. Dergilerde, kenarda köşede yayımlanan şiirlere bakarak söylüyoruz. İyi şiirler

Pablo CASALS'la Konuşmalar

(Geçen sayıdan devam)

Çeviren : **Alâeddin BİLGİ**

Bir defa bana, hiç bir konserimi geri bırakmadım demişdiniz.

Doğrudur. Öyleki yılda ortalama 150 - 200 konser verdiğim zamanlar olmuşdur. Yalnız bu, sahneye her çıkışımda kendimi formumda hissettiğim anlamına gelmemeli. Berlin'de bir gece öylesine bitkindim ki çalarken bayılmışım.

Konser yarıda mı kaldı yoksa?

Yoo. Yarım saatlik bir aradan sonra devam ettim. Sanatçı bu gibi durumları karşılamaya hazır olmalı ve fizik rahatsızlıkları iradesiyle yenebilmeli.

Charlie Chaplin için ne düşünüyorsunuz?

Hayranlığım sonsuz. Bu günlerde, unutulmaması gerekli bir fazileti hatırlamak kişiye rahatlık veriyor: basit insana sevgi, zavallılara merhamet. Chaplin'in bunu pandomimle alayla yapması ayrıca övülmeye değer. Yöneticilerin onun politik görüşleriyle uğraşmaları çok yersiz. Allahtan ki halk sağ duyusu daha baskın. Şarlo'nun ne denli büyük bir sanatçı olduğunu hep biliyoruz.

Orkestra idare etmek isteğini ilk ne zaman duydunuz?

Çocukken org çalardım. Kilise korosunu idare etmiye can atardım. Hep içimden, tenorlara, sopranolara, şöyle söyleyin, böyle söyleyin diye karışmak gelirdi.

İlk ne zaman orkestra idare ettiniz?

On beş on altı yaşlarındaydım. Granados, ilk operası olan Maria del Carmen'in provalarını kendisi çok sinirli olduğu için idare etmemi istemişdi.

Sizce bir orkestra şefinde bulunması gerekli belli başlı vasıflar nelerdir?

Herşeyden önce orkestra şefi büyük bir icracı olmalı. Kişisel fikirlerini müzisyenlerine ifade edebilme, onları ikna etme kabiliyeti olmalı. Şefin her sözünün orkestraca anlaşılması, benimsenmesi mutlaka gereklidir. Bu oldumu müzisyenlerin iyi niyet ve hevesleri-

---

daha çok genç, adı bilinmiyen ozanlardan çıkıyor. Ünlü ozanlarımızdan çoğu vardıkları yerdeler artık. Böylece yeni bir şiir kuşağının geldiğini düşünebiliriz belki de.

Buna gereksemesi de yok değil şiirimizin.

ne güvenebilir, böylece de şahsen hiç hoşlanmadığım zorlamalar olmaz.

Prova yetersizliğine ne dersiniz?

Bu konuda hiç bir uzlaşma kabul edemem. Bir konser yönetmem istendi mi hemen üç uzun provayı şart koşarım. İyi bir orkestra da olsa sadece «yönetmek» yetmez. Bütün ayrımlara girilmeli ve bunlar bir bütün içinde erimeli. Bu da zaman işi. Tıpkı çello ile yaptığımı orkestra ile yapmak isterim.

Orkestra çalgıcılarının çoğuna musallat olan «belli bir şeyi her zaman tekrarlamaya» ne dersiniz?

En önemli teklikelerden biridir bu. Yönetici, orkestraya sızmak için fırsat kollıyan kötü alışmalarla ve otomatiklikle daima savaşmalı. Bunu yenmek için yönetici çalgıcıların sanat duygularını daima canlı tutmalı, tekniklerini musikinin emrine vermelerine imkân hazırlamalıdır. Bütün gaye musikiyi dile getirmek olmalı.

Bir tenkitçi size, «Bir gün orkestra yönetiyorsunuz, ertesi gün başka bir yönetme altında çello çalıyorsunuz. Komutanlıkdan erliğe nasıl hemen geçiyorsunuz?» diye sormuş, siz de «Ben her zaman komutanım» demişsiniz.

Herhalde demişimdir. Fikirlerimin büyük orkestra şefleriyle paylaşıldığını söylemek istemişimdir. Çok önemli olan bu içden bağlantı hemen kuruluyor. Bu sebepden müzikal açıdan benim için yönetici ya da solist olmanın farkı kalmıyor.

Çalarken içinizdeki orkestra şefi sizi rahatsız etmez mi?

Pek rahatsız etmezse de ondan tamamen kurtulduğumu da söyliyemem. Dikkatimi çello üzerinde ne denli toplasam, gene de herşeyi duyarım: ikinci kemanın geç ya da erken girişi, ritmin sallanması, kötü bir entonasyon gibi. Rahatsızlanırım ama elimden ne gelir.

«Bach mucizesi henüz öteki sanat alanlarında görünmedi» demiştiniz.

Doğrudur. Bach musikisinin en üstün dehasıdır. Söylenilmesi kolay ama önemi pek büyük olan bu sonuca vardım ben. Her şeyi bilen ve duyan bu insan, üstünlüğüne inanmadığı tek bir nota bile yazmamışdır. Bütün asil düşüncelerin özüne ulaşmış, bunu en iyi, eksiksiz şekilde yankılıyabilmiştir.

Bütün asil düşüncelerin özüne ulasmış, bunu en iyi, eksiksiz şekilde yankılıyabilmişdir.

Her sabah piyanoda Bach'ın Prelüd ve Füglerini çalarak yeni bir güne başladığınızı duymuşdum.

Öyledir. Sant Salvador'daki evimde hizmetçim Thereza o kadar çok duymuş ki «Well - Tempered Clavier»nin temlerinin çoğunu söyliyebilirdi. Bu musiki tam bir gençlik iksiri. Ruhu tazeler, günlük çalışma için gerekli sakin ve keyifli bir ruh hali verir.

Bir tenkitçi «Well - Tempered Clavier» bestecisi için, besteciler içinde en az psikolojik olanıdır diyor.

Tamamen saçma. Bach'ın eserlerinde bütün psikolojik incelikler vardır. Örneğin, Prelud ve Fugler büyük müsiki eserleridir. Bunların «objektif» eserler olduğunu, icracının bunlar üzerinde herhangi bir rolü bulunmadığını iddia edemezsiniz. Formlarına rağmen bunlara canlılık veren yapılarındaki serbestlikdir. Cherubini bu besteleri Bach'ın anladığı gibi kabul etmiyordu. Ona göre, serbest oldukları için bunlar füg sayılamazdı. İşte bu da gösteriyor ki, Bach füg'ü kuru ve biçimden ibaret saymıyor, bir anlatım aracı olarak kabul ediyordu. Söyliyecek şeyi olmıyan bir kapıyı hiç konuşturmıya kalkmıyordu. Ne mükemmel. Hiç zorlama yok. Üstad, müzikal bir zorunluluk olmadıkça genel yapının içindeki bir kısma el sürmüyordu. Yaratmanın en doğru yolu budur.

Bu eserler topluluğu Bach'ın ne büyük bir ruha sahip olduğunu gösterir diyor bir tenkitçi.

Öyledir. Bach milletler arası bir deha olduğu için, asil bir ruha yakışmıyan, kötülük, küçüklük gibi duygular dışında bütün duyguları dile getirmiştir. Eserlerinde öyle duygular vardır ki sözle anlatılamaz ya da sınıflandıramaz. İşde bundan Bach'a ben volkan derim.

«Fug Sanatı» adlı eserine ne dersiniz?

Musiki ilminin erişilmez bir âbidesi. Bu denli büyüklüğü zor kavrarız. Sanki Bach, «Şimdi size ne olduğumu, ne yapabileceğimi göstereceğim,» diyor gibidir.

Mozart'ın ihmal edildiği devirleri de yaşadınız.

Evet, öyleydi. Programda, Beethoven, Wagner gibi besteciler yanında boşlukların doldurulması için senfonilerinin kullanıldığını çok görmüşümdür. Bir süs gibi düşünülürdü. Hoş, tatlı, fakat gene de bir süs. Böyle de olsa çok iyi hatırlarım, örneğin Sent Sans gibi öyleleri vardı ki Mozart'a bu günkü yerini vermiye daha o zamandan hazırdı.

Mozart'ın dehasını tanımlamak zor, her türlü tanımın dışında.

Bütün dehalar tanımlamaların üstündedir.

Korkunç şeyleri canlandırırken bile Mozart lâtif olmayı bilmişdir diyor bir tenkitçi.

Mozart için «latif» ve «hoş» sözleri pek çok kullanılmıştır. Üstadın sarayında «şiddetin» de canlandırıldığı kısımlar vardır. Musikide kötü kişileri karakterize ederken lirikde olsa bir besteci bu duyguları nasıl görmezlikden gelebilir? Besteci kişilerini sanat ölçüleri içinde ustaca canlandırmışsa ne demiye hakkımız olabilir?

Beethoven, Mozart'ın Don Juan Operası hakkında, «kutsal bir sanatın rezilce konularla uğraşarak kendisini küçültmemesi gerektiğini söylemiş.

Beethoven yaşlandıkça, kardeşlik ve saflığa olan eğilimleri gitgide kuvvetlenmişdi. Don Juan'ın teması bu asil ahlâkçının hoşuna gitmemiş olabilir.

Beethoven, Mozart'ın en iyi eserinin Sihirli Flüt olduğunu söylü-

yor. Don Juan İtalyan etkisi altında diyor.

Sihirli Flüt'ün bazı temaları da İtalyan olabilir. Bach da Passion'larında İtalyan Resitatiflerini kullanmamış mıdır?

Arthur Honegger, Beethoven için diyor ki, «Halkı en çok şaşırtan şey büyük bestecinin sağır oluşu.

Bence bestecinin bu eksikliği «dört duvar» arasına kapanmasına, bütün gücüyle dehasını tek bir noktada toplamasına sebep olmuş, böylece de o günlerin budalalık ve adiliklerinden uzak kalmışdır.

Sağırlık herhalde Beethoven'in karakteri üzerinde etkili olmuşdur. Bununla beraber, o muazzam zihni kudreti hepimizi olduğu gibi onu da saran hervakitki bayağılıkdan korumaya yeterdi.

Beethoven'i bir insan olarak nasıl görüyorsunuz?

Çağdaşlarının ifadelerinde, hayatını yazanların eserlerinde ve bırakdığı dokümanlarda olduğu gibi. Kafamda bana öz ayrı bir varlık canlandıramıyorum. Yalnız Beethoven'i gördüğümü ve onunla konuştuğumu söyliyebilirim.. Tabii rüyamda. Son devrin Beethoveniydi, büyük fakat sakin bir kederle dolu Beethoven.

Fidelio'da bestecinin, lirik bir sahne yazarından çok bir şair olarak göründüğü söylenir.

Öyledir. Herkes Beethoven'in sahnede pek rahat olmadığı fikrindedir. Belki doğrudur. Böyle de olsa Fidelio'nun dinleyici üzerinde bırakdığı o unutulmaz etkiyi kimse inkâr edemez.

Wagner bir eserinde, Dokuzuncu Senfoni'nin Dresden'de 1849 yılındaki son provasından sonra Bakunin'in kendisine, «Gelecekdeki evrensel bir hercümercde bütün musiki yokolsa, bu senfoninin korunması için hayatımız pahasına da olsa birleşmeliyiz.» dediğini naklediyor.

Gerçekden bu eser ebediyyen yaşamıya lâyıkdır. Belki de Bakunin son kısımdaki «Kardeşliğe Şarkı'yı düşünmüş olabilir.» Seid umschlungen, Millionen. (*) — Bu çağrıyı duymak ve ardından hidrojen bombasını düşünmek... İnsanın kanını donduran gelecekle ilgili bütün tahminlere ve tehlikelere rağmen inancımızı yitirmemeliyiz. Neşeye Övgü'nün bir gün olup bütün insanlarca hep bir ağızdan söyleneceği günün geleceğine ben her zaman inandım ve inanacağım.

Hans von Bölow, «Well - Tempered Clavier, Tevrat; Beethoven'in sonatları, İncil'dir» diyor.

Olabilir ama ben Well - Teppered Clavier'yi hem Tevrat, hem de İncil olarak kabul ederim. Daha önce de dediğim gibi o bütün musikinin temelidir.

Darius Milhaud, Wagner'in eserlerini Hitler trajedisinin bir başlangıcı gibi görüyor.

Bir noktaya kadar mümkündür. Biraz daha incelersek Brahms'dan da Alman Operasının yaratıcısı Mozart'dan da aynı şekilde bahsetmemiz gerekir. Bakın size Brahms'ın Kopenhag'da başına gelenleri anlatayım: Brahms bu şehre bazı

eserlerini yönetmek için gitmiş. Bütün Danimarkalıların milletçe övündükleri Thorwalsden Müzesi'ne götürmüşler kendisini. Biliyor musun Brahms ne demiş? «Bu heykeller niye burada? Berlinde olmaları gerekir.» Bu sözler öylesine bir kırgınlık yarattı ki Brahms ilân edilen konserleri veremeden döndü. Bazı sanat eserlerinde millî duyguları bulmak çoğu zaman tabiidir. Bütün tehlike bu duyguları üstünlük ve hükmetme kompleksine âlet edilmesindedir.

Bir defasında bana Brahms'ın musikiyle ilk karşılaşmanızın unutulmaz olduğunu söylemişdiniz.

Evet gerçekden büyük etkisi olmuştu. Çocuktum ve hiç kimse kendisinden bahsetmemişti. Olağanüstü bir ustanın musikisini dinlediğimi hemen anlamışdım.

Brahms, Keman Konçertosu ile Double Konçertosunu yazarken yakın dostu Joachim'den teknik bilgiler aldığı doğru mu?

Evet, Brahms, Joachim'in bazı tavsiyelerine uydu ama hepsine değil. Bu konudaki yazışmalarını okudum. Örneğin, Double Konçerto'sunun finalinin yumuşatılması hakkındaki Joachim'in teklifini Brahms (bence haklı olarak) kabul etmedi. Zira bu Brahms'ın son muvmana vermek istediği karaktere zıttı.

Brahms'ın senfonik eserleri bir gelişme değil, bir devamlılık gösterir.

Peki ama sanatta gelişme nedir? Önce bu soruya doğru bir cevap aramak gerekir. Söz Brahms'dan açılmışken geçmiş bir olayı anlatmak isterim. Bir konserde Brahms'ın Çello Sonatı çalınıyor. Piyanoda Brahms kendisi. Sonatın başlangıcı oldukça sert vurgulu. Bir aralık çelist, «üstat diyor sazımı bayağı duyamıyorum.» Çelist'in çalışına zaten sinirlenen Brahms, «Aman ne büyük şans,» diyor.

Bir besteci diyor ki: «Dokuzuncu Senfoni, XIX yüzyılın insanlarının rahatını nasıl kaçırmışsa İlk Bahar Ayini de XX. yüzyılda aynı şeyi yapmışdır.»

Katiyyen iştirak etmiyorum. Strawinsky'nin kabiliyetini, eserinin ilginçliğini kabul etmekle beraber bu iki eseri kıyaslamak pek saçma olur.

Ateş Kuşunu, Petruşkayı, yani ilk devrenin Strawinsky'sini beğenir misiniz?

Pek çok. Son yıllarda onun bize verdikleri gerçek Strawinsky değil. Bütün duygulardan sıyrılmış sadece teknikle uğraşır gibi bir hali var. Gerçek Stravinsky melodili, renkli ve fevkalâde hassasdır. Ne yazık ki, bütün bunlar hiç görünmüyor artık.

Bir defasında bana Picasso ile Strawinsky arasında bir paralellik bulunduğunu söylemişdiniz, o da «bütün eserlerim denemedir,» diyor.

Yüzyıllarca musiki üstatları denemelerini kendilerine sakladılar. Halka sadece içden duydukları, üzerinde düşündükleri ve olgunlaştırdıkları eserleri takdim ettiler.

Sanattaki evrimi kimse durduramaz.

Tabii evrimle, geçmişle bütün bağları koparmayı birbirine karıştırmamalıyız. Müzisyen bir kızgınlık anında geçmiş denemelerle bağlarını koparmadan da yenilikler deniyebilir ve denemelidir de. Normal bir yörünge takibeden evrim daima vardı ve ilerde de olacakdır.

Modern bir besteci çalışırken pek keyiflendiğini söylüyor. Siz de aynı şeyleri söyliyebilir misiniz?

Bir icracı olarak aynı şeyi söylemek epey zor. Besteci için yaratmanın verdiği bir zevk olabilir. Belki böylece vaktin nasıl geçdiğini de anlamıyabilir. Ama icracı zamanı iple çeker. Hiç değilse bu benim için böyle oluyor. Her anın acısını duyar. Bu gün üzerinden geçdiği bir parçayı yarın gene tekrarlıyacakdır. İnsana öyle gelir ki bir türlü hedefine yaklaşamamaktadır. Her sanatçının ulaşmak için çırpındığı ideale varmak için bütün hayatımca çalıştığım halde daha çok uzağım. Konserden sonra yatağınıza uzandınız mı icranız kabus gibi üzerinize çöker. Ah neler yapılabilirdi dersiniz. Bütün hatalarınız tek notuna kadar kafanızda birer birer canlanır. Ne denli alkışlansanız o başarı anı çabucak unutulur, eksikliklerinizle başbaşa kalırsınız.

Uzun yıllar halk önünde çaldığınız halde, konserlerden önce galiba hâlâ sinirleniyorsunuz?

Rastladığım bütün icracılar hep bu sahne korkusundan yakınmışlardır. Yalnız Fritz Kreisler sahnede çok rahat ettiğini söylerdi. Fakat benim kadar sinirlenen ve heyecanlanan galiba yok. Halk önünde vereceğim her konser kabus gibi çöker üzerime.

... Ve birkaç yıl sonra bu seferde Naziler halka zulmetmeye başladılar.

Öyle ... Einstein, Thomas Mann, Bruno Walter gibi ilim ve sanat adamlarının ırkları ya da fikirleri yüzünden memleketlerinden ayrıldıklarını görünce durumu protesto etmenin gerektiğini düşündüm ve aydın ve sanatçı hürlüğü iade edilmedikçe Almanya'ya gitmiyeceğimi ilân ettim. Ardından Mussolini de Nazileri taklit edince İtalya'ya karşı da aynı tavrı takındım.

Oysa Alman halkının size karşı büyük sevgisi vardı.

Gerçekten de onlardan ayrılmak bana çok acı veriyordu ama böyle davranmakla Bach'a, Beethoven'e ve onların temsil ettikleri fikirlere bağlılığımı belirtiyordum. Öte yanda ise taassup ya da ahlâk zayıflıkları ile memleketlerinin şan ve şerefini iki paralık eden bir kitle vardı.

Bu tutumunuz ile sonradan aldığınız tavırlar sanatla politika arasındaki münasebet konusunda epey tartışmaların çıkmasına yol açtı.

Ben politikacı değilim, olmaya niyetim de yok. Ben sadece bir sanatçıyım. Yalnız asıl sorun, sanat bir vakit geçirme aracı, büyük bebeklerin bir oyuncağı mıdır yoksa derin ve insanî bir anlamı var mıdır? Sanatçı politikacı olmıya-

Beyaz Adamda Damar İçin

Beyaz adamdı ama dalga dururdu saçlarında sarı. Kutup
ayılarının oturuşu dursa bir martaval başlasa çifteyi
omuzuna dayardı. Buruşuk bir kalkış doğardı yüzünde
tatlı acı. İlâç satıcısı bir yaygan otu ve çileği
verirdi. Gizlice gün tarlasına güneş ayaklarıyla
vursa izinde korkak kurbağalar. İşleri karmakarışık
pazar baharında bir takım insanlar ölse bir takım
insanlar madalya alsa diye. Ucunda döğüş olunca
örneğin ceketini duvarlara asardı. Siyah boyada
büyür gibi ağlardı sonra.

Bahçeye insan sevinci bir kıraç toprak ağrısı indi.
Taş yüreğine seninkinin batakçı sesi indi. Kuş
dediğimiz gül sanısı veren güvercinler.

Mutlu AYDIN

---

bilir ama bence, mademki insanlık şeref ve haysiyeti söz konusudur neye mal olursa olsun sanatçı taraf tutmak zorundadır. Ayrıca politika kelimesi iyi niyetle kullanılmayınca bir çok kötülüklere paravana olabilir. Kendi yurdumu ilgilendirmedikçe başka memleketlerin iç işlerine karışmamak anlamına gelebilir. Bizim söz konusu ettiğimiz politika insan haklarını çiğniyen hükümetlerin tutumu ile ilgili. Bu durumda bütün millî hudutları aşan ahlâk yasaları bahis konusu. Ve iyi niyetli herkes, ama herkes, bu yasaların, bu prensiplerin ayaklar altına alınmasına karşı gelmelidir.

Fildişi kuleye çekilen sanatçı?

Haksızlıkla, adaletsizlikle savaşmak yerine sanatçının tarafsızlığını bahane ederek kule'ye çekilmek pek kolay. İnsanları küçültmesi değil yüceltmesi gereken sanat anlayışımı herzaman açıkladım. Sanatçı da insandır ve hemcinsleriyle olan ilgisini bağını şu ya da bu bahaneyle kesip atamaz. Suçsuzların kanlarının aktığını, kurbanların göz yaşlarını görünce bunlar benim için musikiden de çello resitallerimden de daha önemli geliyor. Hepsi bu.

Gece bastırıyor

Hiç dua bilmiyorum sen tanrına söyle
Dümdüz bozkırda yürüyorum hep yürüyorum
Yolların hiçbiri denize çıkmıyor
Toz duman içinde eritilmiş kurşun bir uyku geliyor
Gözlerimi düşün ne haldeler
Sen tanrına söyle ben buradan çıkamam
Sensiz buradan çıkamam dua da bilmiyorum
Gece bastırıyor söyle

Aklıma gelenleri tutuyorum ya
Bir bozgun başlar handeyse başlar
Yalnızlığı yeniyorum ya
Usulcacık bir türkü mırıldanıyorum ya
Ellerim ekmek torbasını boşuna karıştırıyor
Yüreğimde olumsuz bir kan var ya
Sen tanrına söyle bir daha söyle
Gece bastırıyor söyle

Ben uyanınca nerelere gidiyorsun kuşkudayım
Tam buldum derken yeniden yitiriyorum seni
Gece bastırdı sivrisinekler öteki adsız böcekler
Ayaklarıma devedikenleri dolanıyor
Seni yitirdiğim her yerde duruyorum
Her çalının ucunda her yıldızın dibinde
Rüzgâr ayaklandırıyor sıcağı söyle durma
Kapılar kilitlenmeden söyle

Sen uysal tanrına söyle
ular duruldu tam zamanıdır türkü durdu
Ölümsü kokunu duyuyorum duvarı yoklıyarak
Elim bir tele takılıyor bir ezgi yayılıyor odaya
Sen tanrına söyle tam zamanıdır.
Duygular incelmiştir Deniz yükselmiştir yağmur durmuştur
İri bir şakayık gürül gürül açılmıştır
Sen tanrına söyle söyle

İbrahim GÖNEN

Metin Eloğlu'yla bir Konuşma

DOST

— HOROZDAN KORKAN OĞLAN'da, önceki şiir anlayışına aykırı bir tutum, bir deney var mı?

— Yok, Dilde, işlenişte, yapıda birçok değişimler olağan. Yazdıklarım biriktikçe bir kitapta topluyorum; bu ara şiirimin gidişi de kendiliğinden beliriyor; edindiklerim de, yitirdiklerim de ortada. Her kitabıyla bir başkalık, sil yeni baştan; sıçramalar sunmak, şiirini yaşantılarının değil de, soyut, dizinsel etkilerin üzerine kuranların harcı. Yaşamımı yılaşırı yeniliyemiyorum ki..

— Eski şiirlerinde ölçüden uyaktan kaçınır gibiydin. Oysa yeni kitabındaki şiirlerin çoğu uyaklı; daha kolay akılda kalsın diye mi?

— Yok öyle bir kaygım. Belleğimi yokluyorum da, unutamadığım şiirlerin çoğu ölçüsüz uyaksız. Bir şiir iki dize de olsa, tadılmadık bir deyiş güzelliği, yapı bütünlüğü taşımadı mıydı, neylesen usa yerleşmez.

— Bizde yeni bir şiir akımının kökleşip geliştiğine inanıyor musun?

— Akım değil ama, tavsamış bir şiir serüvenini yeni ilkeler, yeni bulgularla, yeni bir amaca yöneltmek istiyenler var.

— Nasıl bir amaca?

— Resim'in önderlik ettiği bir amaca: o nasıl renk, çizgi hürlü-

ğü, hattâ başıboşluğu ile öz verilerine, gerçek baylığına kavuşabileceğini umuyorsa, bu yolda rastlansal, araçsal güzellemeleri de bağrına basıyorsa; şiir de salt sözcüklerle, somut anlamlardan arık görütlerle yetinip, gelmiş geçmiş tüm şiirlerde bölük pürçük zaten bulunan oyunları, çerezleri yoğunlaştırarak yeni bir esthétique kurabileceğine inanıyor. Resim'in bu bağımsızlık savaşı müziği de etkiledi; ama onların durumu, olanakları şiirinkilerle eşit değil ki..

— Niye?

— Şiir; resim, müzik gibi ilkten göze, kulağa seslenen görülücü, işitilici bir sanat değil de ondan. Şiir bir «kelâm» sanatı olduğundan, tanımladığı nenlerin, bildirisinin düşünceyle duygularla alış verişi yardakçısız. Tüm yapısını bulgularla, bireysel sapalıklarla donatan bir şiir çabuk yoruluyor, ozansılaşıveriyor. Eskiden kimi sözcükler, konular, deyimler ozansılaşırdı; - meyhaneler, bülbül, ayışığı, âvarelik, liman, ekmek parası, hürlük özlemi, Memiş ağa, yaşamak sevinci gibi.. - şimdiyse söz konusu ettiğimiz şiirin bismillâhı ozansı.

— Şiir o mutlu gücünü, önemini yitiriyor mu yani?

— Şiirin kişioğlu için cayılmaz bir gereksinme olduğunu sanmıyorum. Hele çağımızda, bilimsel bir güç, bir nitelik taşımıyan çabaların, onların ürünlerinin gereği, önemi savunulamaz kanısındayım. Gelişmiş toplumlarda bu tür uğraşlar sayısı pek artmaz bir azınlığa, kişisel mutluluk savaşlarında ekleme bir çoşkunluk sağlıyabilir belki.. Ama bizde? Bir dilimiz bile yok. Dilediğimiz katlara, kuşaklara neyle meram anlatalım? Baksana, yüz kişimizden yetmişi mühür kazdırıyormuş daha! Böylesine bir ortamda gel de, çağdaş, Fıransız, İngiliz, Amerikan şiirini Türk'e, Türkçe'ye uygula bakalım..

— Peki, şiirin soyutluğu, somutluğu konusunda ne düşünüyorsun?

— Öz niteliği yorumsal olduğundan, şiir zaten soyut bir nesne. Isındığımız, yüzgöz olduğumuz şiirler bize somutmuş gibi geliyor; yok şu bakımdan güzel, aydınlık, yok bu açıdan yararlı diye avunup duruyoruz. Oysa bir şiirin gerçekten somut değerler taşıyıp taşımadığı, yazıldığı dilin kamu düşüncesini dürten, düzenliyen olanaklarıyla oranlı. Dostoyevski, şiir üzerine bir yazısında Puşkin'i açıklarken; onda ulusal düşüncemiz şöyle bir boy göstermekle kalmamış, bir gerçek, bir bütün olarak öz deyimini bulmuştur, diyor. Bu soy ozanlara can kurban!

— Anlaşılan, şiirin çağımızda, hele ülkemizde bir işe yarıyabileceğini yadsıyorsun. Öyleyse, şiire olan bu tutkun, özenin niye?

— Dedem kanarya besler, üretirmiş. Babam bahçıvandı; yıllarca, sardunya - karanfil melezi bir çiçek var etmiye çalıştığını hatırlıyorum. Onlara çekmişim herhalde...

Hacıyatmaz Üzerine

BU BİR TİYATRO ELEŞTİRİSİ DEĞİLDİR.

Nezihe MERİÇ

Ankaralılar üç haftadır, kahkahalarla, kasıklarını tuta tuta, hah hah hay! diye solukları kesilerek gülüyorlar. Küçük Tiyatro'da Cevat Fehmi Başkut'un, Hacıyatmaz adlı oyunu oynanıyor.

Yazarın içinden gelmiş, oturup yazmış, «Edebi Heyet», içinden gelmiş, alıp kabul etmiş, rejisör'ün içinden gelmiş, özene bezene sahneye koymuş, oyuncuların da içinden geliyor oynuyorlar. Nedir bu Hacıyatmaz? Cevat Fehmi Başkut'un oyunlarını bilirsiniz. Hepsi birbirine benzer. Burada da, bir, alavere dalavere dalkavuk Rıza Şeker, böylece kazandığı yolla kurduğu rahat hayat, karısı, karısının aşıkları, A partisine uşaklık, o yıkılınca, hemen B partisine geçiveriş C partisi, D partisi v.s. Parti ileri gelenlerinin ellerinin eteklerinin öpülmesi, uşaklığın sürüp gitmesi.. Bunların karşısında, gene bütün oyunlarında olduğu gibi vatan millet üzerine yakıcı söylevler uçuran, namuslu, temiz, dar gelirli biri. Sonunda, devrim oluyor memlekette. Rıza Şeker bu, burada da yıkılmıyor. Asker idareyi ele almıştır, Rıza Şeker de çakıyor selâmı: «Buyurun binbaşım!»

Dalkavuk Rıza Şeker'i Saim Alpago oynuyor. Samanyolu'nun, unutulmaz Saim Alpago'su. Hem ne oynamak! Ballandıra ballandıra, tadını çıkara çıkara. Biz buradayız işte. Şöyle bir sorumuz var: Cevat Fehmi Başkut'un bu oyunu yazmaya, «Edebi Heyet'in kabul etmeye, Saim Alpago gibi ünlü bir oyuncunun oynamaya hakları var mıdır, yok mudur? Ne demek istediğimizi biraz açıklayarak anlatalım.

Memleketimizde bir devrim olmuştur. Önce şu var: Bu devrim isabetlidir, değildir. İyi olmuştur, olmamıştır. Yerindedir, değildir. Olmalı ya da olmamalıydı. Neden öyledir, neden değildir.. Bunların hepsi tartışılabilir, hepsi üzerinde konuşulabilir. Ama tartışılamayacak bir yer var: Bu devrim insanın rezil edilişine, batışına, açlığa, ahlâksızlığın alıp yürümesine bir baş kaldırıştır. Bir karşı çıkıştır. İnsanlığımızı kurtarmak için bir topluluğun kelleyi koltuğa alışıdır. 27 Mayıs burada büyüktür, kutsaldır. Ona dokunulamaz. 27 Mayıs sabahı radyolarımızın başında titremedik mi? Gözyaşlarımızı tutabildik mi? O gün ilk olarak, hepimiz bir mutluluk duygusu içinde birbirimizin boynuna sarılıp, birbirimizi öpmedik mi? Sevinçten sokaklara fırlamadık mı? 27 Mayıs olmuştur ve bir yerde durmaktadır. Bu yer anlatılamaz, tanımlanamaz. Bu yer duyulur. Bu çok söylenmiş bir sözdür ama, böyledir. Gene böyle önceden kestirilemeyen, gene böyle ancak

duygular yoluyla bulunan bir gün gelecektir. O zaman bu 27 Mayıs devrimi, romanlara, oyunlara, destanlara konu olacaktır. Okurken seyrederken, biz, onu yeniden yaşayacağız. Yüreğimiz çarpacak. Böyle bir gün oldu devrim tarihimizde diyeceğiz. O gün, her gördüğümüz Mehmet'i, her gördüğümüz Al bayrak'ı nasıl alkışlamışsak, gene öyle alkışlayacağız, gene gözyaşlarımızı tutamayacağız. O gün biz, şehitler verdik. Ölüm geldi bizim uğrumuza gencecik kardeşlerimizi oğullarımızı aldı. Öyle olmadı mı? Nasıl unutabiliriz. Unutabilir miyiz? Bunlar gözümüzün önünde olmadı mı? Biz kutsal duygularla titremedik mi? Düş görmüyorum ya ben. Bunların hepsi oldu.

Bir de başka yönü var bu işin. Acı bir yönü. Bir örnek ne demek istediğimizi anlatabilir. Şehitlerin Anıt Kabir'e gömülme günü, Anıt Kabir etekleri bir bayram günü yaşadı. Gazozcular, kozhelvacılar, sucular büyük satış yaptılar. Anıt Kabir eteklerine serilip oturan halk, filelerinde getirdikleri zeytinyağlı dolma, peynir, acı biber, domateslerini iştahla yediler. Yer kavgası yaptılar. İleri geri, dünyanın dedikodusunu döndürdüler. Kâğıttan külâhlar yaparak, güneşten korunmak için başlarına giyip, gene öyle hah hah hay diye güldüler. Kadınlar emprime elbiselerini giyip sürmelerini çekmeyi, dudaklarını boyamayı, erkekler çimdik atmayı unutmadılar. Panayır gibiydi oralar, panayır. Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar demişler ya, kimse, o gün hepimizin, kadın erkek hepimizin ana olduğumuzun farkında değildi. Neden'i şu: Biz geri bir milletiz. Bir türlü eğitilemiyoruz. Geçirdiğimiz batak yıllarda da milletimize has pek çok şey yitirmişiz. Başka nasıl açıklanabilir bu durum.

Hadi halkımız geri diyelim, birşeyler yitirmiş diyelim, peki aydınımıza n'olmuş? Tiyatro büyük topluluklara seslenen, onu ençok etkileyen bir sanat değil mi? Nasıl olur da bir aydın kişi, bu yoldan, alır 27 Mayıs'ı, en gereksiz, en uydurma, çırpıştırma, gelişigüzel, biçimsiz bir durumda sahneye koyar, oyun yazar, oynar? Ne hakla, halkı gene öyle, zeytinyağlı ağzıyla hah hah hay diye güldürür. Bilmez mi halkını? Bundaki ayıbı duymaz mı? 27 Mayıs nasıl böyle, hiç bir değeri olmayan bir komedi içine konur canım? Ne demektir bu? Akıl alır mı bunu? Kanuna aykırı değildir, yasak değildir, evet, ama, bu yapılamaz. Neden yapılamadığı da, o anlatılamayan, duyulan çeşittendir işte.

Oyunun içinde devrim sabahı canlandırılıyor. Ya ya ya, şa şa şa sesleri ortada çınlıyor, halk en ufak bir duygulanma göstermiyor. Kırılıyor kahkahalardan. Ön plânda dalkavuk var çünkü. Güldürücülüğün bini bir paraya gidiyor. Radyoda bir ses: «Dikkat dikkat! Türk silâhlı kuvvetleri, bugün gece yarısından itibaren idareyi ele almıştır.» diyor. Halk gene, en ufak bir yürek sızısı duymadan kahkahalarla gülüyor, yerlere yatıyor. Sonra, gülmekten kollarında takat kalmadığından, gereksiz, insanın kanını dondurn üç beş ses duyuluyor: Şap şap şap.. Hele son perdenin so-

Atlara Koşak

Suları ay yangınıdır bürünüp al atlara
Aşkları durunca yürekler durdular hüzünde
Yüreği atlara koşan bir gece yolcusunun
Ya eskirse dudakları denizler çemberinde
Gecene götürüp hep uyutan güvercinimi

Kurdukları büyüyendir yalnızı odalarda
Yaşaması boğulmuş ormanların kuşlarıydı
Senin gökyüzündü biriken ince aynalarda
Kendimize sığındık yorulmaktı güneşlerden
Gecene götüren hep uyutan güvercinimi.

Çetin GÖVEZ

---

nu! Devrim başarıya ulaşıyor. Gelsin Al Bayrak'lar. Al Bayrak da ne demek? Halk çılgınca Saim Alpagoyu alkışlıyor. Türk filmlerinde kullanılan minareler, ezan sesleri bunun yanında öyle masum kalıyor ki.

Sorumuzu gene soralım: Yazarın, «Edebi Heyet'in, Saim Alpago'nun bunu yapmaya hakları var mıdır, yok mudur?

Memleketimizde, sanatçı korunmaz. Sanatçı kimsenin umurunda bile değildir. İyi ki, bir, «Dahi Çocuklar» kanunu var. Sanatçı ister yazar çizer, ister yazmaz çizmez, keyfi bilir. Ne he, diyen vardır, ne yok diyen. Sanatçıya yaptığı işin sorumluluğunu duyuracak, hiçbir ortam yoktur. Üç beş kişi kendi aralarında çalarlar, oynarlar. Bizim sanatçımız gibi, dayanıklı, her şeye karşın ayakta duran sanatçı yoktur herhalde. İyi ama, bu sanatçı, okunmuyorsa, ilgi görmüyorsa, bari içinde bulunduğu çevreye sırtını dayayabilsin. Orada bir yapıcı, yüreklendirici ortam bulabilsin. Hacıyatmaz oyunu, Cevat Fehmi Başkut'un en olgun, en güzel oyunu olsaydı bile, bir bu yönü üzerinde titizlenilerek geri çevrilmeliydi. Bir Saim Alpago bu rolü oynamamalıydı. Ekmek parasını ortaya koyuyor bile olsa, oynamamalıydı.

Ankaradaki aydın kişiler, sanatçılar, Hacıyatmaz'ı seyrederken taş oldular. Saim Alpagoyu, Cevat Fehmi'yi (Paydos'u hiç olmazsa) yitirdiler. Edebi Heyet'e olan bir damla güvenleri de tuz buz oldu. Kırıldılar kaldılar. Alkışlamadılar. Ama, bir alkışlamak yetmez. Gidip orada gürültü çıkarmak, protesto etmek, halkı biraz dürtmek gerekirdi. Yapılmadı.

Ben kendim, (Oyundan çıkınca kendini tutamayıp ağlamış bir vatandaş olarak) burada, tek başıma, yazara, Edebi Heyet'e, Saim Alpago'ya baş kaldırıyorum. Bunu yapmaya hakları yoktu. Bize kutsal bir şeyler gerek. Boğuluyoruz.

Ne Gelir Elimizden İnsan Olmaktan başka

Edip CANSEVER

Ne çıkar siz bizi anlamasanız da
Evet, siz bizi anlamasanız da ne çıkar
Eh, yani ne çıkar siz bizi anlamasanız da?

Hiçbir şey! Kadınlar geçtiği o kadın kokusu anlarında
Yıkanmış, mayhoş ve taranmış duygularıyla
Dönüşür içlerimizde az menekşe, bir sarmaşık
Menekşe hadi neyse, mor deriz sarmaşıklara
Mor deriz, mor bilinir çünkü, bir yandan güneşler kurur
Her yerde güneşler kurur, sanki yaz günüyledir
Bir adam kayboluyordur bir taşra sıkıntısıyla
Deriz ki, «şuram ağrıyor» bir de, «başım dönüyor», «yanıyor avuçlarım»
Belki de bir çığlık mı bu; bu seziş, bu yakınma
Bir çığlık, hem de nasıl: katılmış, donmuş, yaşıyorcasına
Uzansak ellerimizde, uzansak avuçlarımızda, bir çığlık
Nedir mi ellerimiz? - Korkunçtur bir elin bir köşesinde insan olmalarıyla
Korkunçtur insan olmalarıyla kıyısında bir yüreğin
Kıyısında gibi yangından, çok karanlıktan geçilmez caddelerin
Ve korkunç anlamsız gözlerinde ha dünya ha bir park bekçisinin
Korkunçtur insan olmaları: bir ceset, suda bir şapka gibi sallanaraktan
Bitmiyen bir selâm gibi: hastayken, inceyken, yalnızlıklarda aranan
Korkunçtur - bunu anlıyoruz- bir yüzün en çoğul beyazında
Korkunçtur insan olmaları güz ortalarında, eriyen türbe ışıklarında
Ve korkunç eriyip kaybolmaların bir köşesinde insan olmalarıyla
Korkunçtur korkunç!
Diyerek: ben kimim, kime anlatıyorum, neyi anlatıyorum ayrıca?
Neyim ben, bu olanlar ne, ya kimdir tüketen isteklerimi?
Tüketen kim? - Hani bir yarışın sonuna varmış gibi
Hani görmeden daha, sezmeden her şeyin bittiğini
Ama ne zaman saçları kurularken çok eski bir alışkanlıkla

Çökerken üstümüze bir sözün, bir gümüş kupanın o sebepsiz inceliği
Ansızın bir ürperişle: Bitti mi, her şey bitti mi?
Yoo, hayır! - Öyleyse kimdir tüketen isteklerimi?
Bir rüzgâr, duyulup binlercesi birden bir rüzgâr
Bırakıp beni bir kenara; bir uzağı, ya da bir boşluğu bırakır gibi
Ve ben ki hazırımdır bir süre unutulmaya
Ama hep sorulur gibidir benden: ben şimdi ne yapsam acaba?

Ben şimdi ne yapsam, ben şimdi ne yapsam kaç kere yalnız?
Hem bunu kaç kere söylemek, ne türlü söylemek adına
Eskimiş fırçalarda, kırılmış şişelerde, tozlanmış ilâç kutularında
Okunmaz kitaplarda, uzaksı giysilerde, çocuksuz avlularda
Anlamsız kahvelerde, bir yolun çok ucunda: asılmış koyun butlarında
Ben şimdi ne yapsam, ben işte ne yapsam kaç kere yalnız?
Kaç kere yalnız, ama kaç kere yalnız, gene kaç kere insan olmalarımla

Kapansam, evlere kapansam, yıkanmış bir deniz bulacaksam orada
Anılar bulacaksam - Anılar mı dediniz? Ne sesli bir vuruşma
Odalar bulacaksam, odalarda kadınlar, çiçekler, çok aynalar
Rakılar, gene rakılar, kırıklar, sonsuz yaralar
Bulacaksam orada bir koltuğu bir koltuğa doğru
Bir yüzü bir yüze, bir eli bir ele doğru yaklaştıran çocuklar
Sinekler bulacaksam, kaskatı yapan boşluğu sinekler
Zorlanmış bir gülüşten - iğrenip birden - kusmalar, bulantılar
Bulacaksam belki de; susanlar, bilmem ki niye susanlar
Ölüler bulacaksam - ölü gözleri onlar, cesetler, giderek dışa vurmalar
Ne dedik? dışa vurmalar mı, yani ilk aydınlığı mı ölümün?
Ölümün ilk aydınlığı mı, ne dedik, sahi biz ne deseydik bu konuda?
Ne deseydik bilmiyorum, ama var bu kadarcık bir şey insanın sonsuzunda
Bu kadarcık bir şey -İyi ya, peki, şimdi kim var sırada?
Sakın haaa!. biz yoğuz, bizi unutun, yok deyin adımıza
Yok deyin, çünkü biz.. biz işte korkuyoruz ne güzel korkumuzla
Ne güzel ellerimizle - Başlayın, hadi başlasanıza
Örneğin bir kahve falı? Az müzik? Diyorum biraz iskambil..
Ama hiç seslenmiyelim - Seslenmiyelim - içimizden oynıyalım ayrıca
Dört kişiyiz!

— Hayır, on!.

— Bin kişiyiz!

— Bana kalırsa..

Ne kadarcık bir fark var bizimle bütün insanlar arasında
Öyleyse başlıyalım: Koz kupa! Ah şu sinek onlusu, bire bir unutulmıya
Çayınız soğuyacak! Çayınız mı dediniz? Ne tuhaf biraz anlıyorum
Üç karo!

— Pas diyorum!

— Susalım baylar, dört kupa!

Ah şu sinek onlusu! Koz kupa! Çayınız mı dediniz? Susalım!
Susalım - Niye susalım - Anılar mı dediniz? Ne sesli bir vuruşma!
Ya sonra? - Bırakın şu sonrayı, bilmem ki nedir o sonra
Gene mi, başladınız mı? peki şimdi kim var sırada?
Sakın haa! Biz yoğuz, bizi unutun, yok deyin adımıza
Yok deyin, çünkü biz., biz işte korkuyoruz ne güzel korkumuzla
Ne güzel ağzımızla - Yok canım, ben var ya, istiyorum sırada
Olmayı istiyorum - Sahi mi - ama isterseniz siz olun
Siz olun, biz olalım, kim olacak? - Hep böyle oyalansanıza
Yani, «Şu sinek onlusu, susalım baylar, koz kupa.»
Gibi oyalansanıza
Biraz oyalansanıza.

Bir oyun başka olamaz oyundan gibi
Bir söz başka olamaz sözden gibi
Bir şey başka olamaz bir şeyden gibi
Tam öyle gibi, varıyor gibi bir mutluluğa
Ne gelir elimizden insan olmaktan başka
Ne gelir elimizden insan olmaktan başka?
Ne çıkar siz bizi anlamasanız da
Evet, siz bizi anlamasanız da ne çıkar
Eh, yani ne çıkar siz bizi anlamasanız da?

Hiçbir şey! Kimse bir gün gözlerimi sevmiyecek, biliyorum
Kimse bir gün kimseyi sevmiyecek, korkuyorum
Bir yaşlı kadın en erkek boyutunda
Kendisiyle çiftleşecek kaç kere yalnız
Kaç kere yalnız, kaç kere şaşırmış, bitkin kaç kere
Bir ölgün ses bulacak sesinden çok uzaklara
Vardır ya, hani bir şey, uzakta pek uzakta
Ölüm mü? - yok canım, çok sesli bir evrende çok erken daha
Üstelik bilmiyoruz da, doğrusu bilmiyoruz, ölüm mü, bunu hiç bilmiyoruz
Diyoruz: yaşasak çıkmazları, sevişsek olmayanlarla
Tavşansı sıçramalarla bitirsek şu ormanı

Böylece, niye olmasın, işte bir orman daha
Sanki bir gölgeye geldik; yorulduk, acıktık, susadık biraz
Ve doyduk, ve içtik, ayıldık bir anlamda
Ayıldık ve sorduk, baktık ki hep ormandayız
Kaç kere ölmemişiz, kaç kere sormamışız, bu kaçıncı dalgınlığımız
Yani kaç sesli bir evrende kaç kere yalnız
Ne ölmek, ne ansımak! Sadece yaşamakla
Tam öyle gibi.. Demeyin: Eh, biraz yorulsak da
Demeyin, sakın haa, yok şu kadarcık bir şey insanın sonsuzunda
Şu kadarcık bir şey - öyleyse, yani biz şimdi ne yapsak acaba?
Biz şimdi ne yapsak, biz şimdi ne yapsak? biz işte biraz bilmiyoruz
ya
Diyoruz: yaşasak çıkmazları, sevişsek olmıyanlarla.

II

Ben mutsuz kişiyim, size yüzümü getirdim bu anlamda
Nasıl seğirttim işte, kızmayın işte-dün o hekim dedi ki
Dönünce birden yüzüme, yüzümün bu en yitik çağına
Dedi ki: Siz niye yoksunuz acaba?
Bilmem ki - doğrusu bilmiyorum - niye yokmuşum ben?
Sahi ben niye yokmuşum? - öyle ya- elbette sordum ona
Dedim ki - ne desem beğenirsiniz- iri bir top çekiyor gibi bilârdo
masasından
Dedim ki, falan filân..
Örneğin ölüversem şu daralmış yüreği kullanaraktan
Ölüversem şuracıkta
Bakınca herkes orama burama
Derler mi bir ağızdan: Bu ölen de kim?
Hey Tanrım! Bu ölen de kim? Yani kim yaşamış kendi adına..

Yani kim yaşamış kendi adına?
Vardır ya, hani hep görürsünüz, berber dükkânlarında
Tam önünde kapının, beyazla kırmızı bir şey döner
Döner de döner öyle; hani bir simge, bir şey..
Hani ne başlar ne biter
Hani ne vardır ne yoktur
Tanrısal bir harekettir din adamlarınca
Bana sorarsanız büsbütün hareketsizlik
Çıldırtır insanı, zorlanmıya görsün insan bakmaya
Hem sonra şaşarım buna, niye olmalı insansak bu akıntıda
Herkes gibi bir şey, niye olmalı?
Bakınca işte şurdan şuraya
Masalar, masada yazı makinaları

Derim ki, niye olmalı?
Bu yenilgin elleri, düzensiz, ak kâğıtları
Sürüngen parmakları
Çağrısız yüzleriyle önce ve ıssız
Hayata bir şey demiyen bu garip adamları
Bu cami önlerini, bu mühür kazıcılarını
Mühürlere yazılan loş, kuytu, serin
Yıllarca unutulmayan o kadın adlarını
Ve duvar diplerini; kararmış, dik yakaları
Bilmem ki niye
Yani masalar işte, masada yazı makinaları
İstemem, niye olmalı
Evleri, evlerde kalmaların umutsuz şarkıları
Devingen çocukları, kırılgan bardakları, kirli - mor balkonları
Bakımsız avluları
Avlular.. ve uzun ve esmer domino oyuncuları
Sonra gene upuzun kahveye çıkmaları
Öyle hep çıkmaları; güneşli, düz sokaklardan
Bitmiyen bir zamandan devşirmek ihtiyarlığı
Kadınsa nasıl artık - seğirtken bir ürperişle
Yeniden bir erkekle - ama hiç ummadığı
Öyle ya ummadığı, çünkü korkmakla bundan
Nemli bir vücut gibi düşürüp yalnızlığı
Ki sevinsin diyerek çardaklı kahvelerde
Yaş masalar üstünde onların anlamadığı
Derim ki, niye olmalı?
Niye olmalı bilmem
Şöyle bir yol kenarında yerini sektirmeden
Ölmeyen bir şey gibi sevimsiz dilenci suratları
Ve akşam üstlerini, kıvrılan dudakları
Değişmez bakışları
Bir hüzün gibi değil, doğrusu değil
Hüzünden daha fazla, ölümsü duyguları
Derim ki, niye olmalı?
Şu oynak bacakları, yıkanmış köpekleriyle yanyana
Kadife ayakları
Bir sarı yol üzerinde neşesiz kadınlarla
Hep aynı çizgiyi peyleyen o yorgun çocukları
Niye olmalı
Herkes gibi bir şey, niye olmalı?

Varken kendini bulmak, bulmalı

Hem nasıl bulmalı ki, çılgınca uzaklaşan
Sizlere gelmek için, geçerek bir ot kokusundan
Atlayıp bir çiti birden, okşayıp bir kediyi
Ah nasıl istediğim, sizlere gelmeli belki
Sizlere, sizlere gelmeli bitirmiş gibi bir şiiri
Öyle ki, kalmadan artık, yapacak bir şey kalmadan
Üstelik - bilmiyorum ya - biliyormuş gibi en azından
Ben sizin hangi ülkenizde olduğumu o zaman
O zaman şimdi ne zaman, iyi bilerek
Gelirim de sizlere - alınınca odaya
Şöyle bir köşeye oturuncaya
kadarki o sıkıntıyı geçerek
Başlarım konuşmıya.

Derim ki, öksürmüyorum, iyi bir fırçalamıştım dişlerimi
Tıraş olmuştum ayrıca
Bu gömlek yepyenidir; bakmayın, ucuzdur, kötüdür, dayanılmaz kokusuna
Ya sonra kaç kere şaştım o nasıl çarşılarda
Aynalar, danteller, cins baharatlar satılan orada
Bilseniz kaç kere duydum bir kızın neyi duyduğunu
Bahçesiz bahçelerde, ağaçsız ağaç altlarında günlerce uyunduğunu
Ya nasıl istedim ki, «Çok iyi», «Ah ne güzel» dediklerini
Kırlarda, ot yiyen bir tavşanda süresiz olmak gibi
- Ve nasıl yitirdim ben kendimi-

Durmadım, geldim işte, iyi bir fırçalamıştım dişlerimi
Tıraş olmuştum ayrıca
Gömlekten söz açınca aklıma geldi
Ben omuzlarımı sevmem, o geldi birden aklıma
Bir sürü kemiktir onlar, salt kemik, takır da takır boyuna
Sevmiyorum ayaklarımı da
Yok koyacak bir yer, bulamıyorum, gözlerim var iyi ki
Çünkü ben mutsuz kişi, durmadan onları kullanıyorum
Gözleri, göz bildiğim her şeyi
Yazık ki bir fırtınayla her zaman kirleniyorlar
Bir şehrin içinden geçen nehirler gibi
Sürüyüp götürüyorlar olanca pislikleri
Kaskatı bir intiharı, yok yerden bir cinayeti
Bir sevişmeyi.. o benim yapayalnız gözlerime fırlatıyorlar
Hıh!. İşte bunlar da kendi gözleri
Kızarmış aklarıyla kendi gözleri

Her gün bir o kadar görmeyle kayboluyorlar
Ve dalgın bir bakışta yansıtıp yürekleri
Kayboluyorlar bir bir
Öyle ki - ben diyelim - yeniden bulmak için onları
Yeniden bulmak için
Çırpınıp duruyorum dört duvarında kendimin.

O zaman gelsin omuzlarım, gelsin ellerim
Ayaklarım da
Öyle bir üst kat manzarasıyla, bir vurgu gibi
Takır da takır, takır da takır boyuna
Yürüyüp gidiyorum onlarla
Parklara gidiyorum, üstüste niyetler çekmeye
İhtiyar kumruların ağzından
Kocaman kamyonlara düzenle sıralanan
Kutulardan birini
Çekiyor gibi en altından
Alışıyorum buna da, bu fırtınaya da
Bir ellik, bir avuçluk, bir anlık bu avuntuya
Çünkü bu hep böyle oluyor her zaman.

Derken bir «hey!» çıkıyor çok kısık bir sesle ağzımdan
Hey, sana söylüyorum, park bekçisi, serseri!
Bir parça şarabım var altından
Yaş desen kırkı bulmuş, ölümümden bir parça
Yani bak kısa yoldan bir toplam
Nasıl da çizgilendim, büsbütün aklaştı saçlarım
Ve yorgun bir duman gibi savrulup çay ocaklarından
Düzlere vursam düzlerden
Dağlara vursam dağlardan
Önce bir kendime doğru: kimsesiz, ince, sokulgan
Sonra hep her şeye doğru, o denli hızlanaraktan
Ve cansız, ve soluk kilise resimleri gibi
Acılı, bungun, geçerim dalgınlığınızdan
Öyleyse, de bana, nasıl anlamam
Tükenmiş sevgilerce mektuplarda bulunan
O «her-şey» kelimesi gibi
Anlamı bitmek olan
Nasıl anlamam ben kendimi?
İşte hey park bekçisi serseri!
Bir parça şarabım var altından
Çeksem diyorum kafayı - sen bari açma çeneni

Açma ya, istiyorum, azıcık anlayıver beni
Bilsen ki o enayi, hani cam tacirinin karısı
- Hani ben memurdum yanlarında-
Gelecektir birazdan. Öff!. Şimdiden ne sıkıntı ha?
Giyinmiş, sürünmüş, takınmıştır şirretliğini
Geçecektir karşıma, bir beni süzecektir, bir elimdeki şişeyi
Ama ne denir sanki, bilmez mi işte o da
Her şeyi nasıl teptim, bilmez mi
Oysa kaç kere yüz verdi, üstüme saldı gözlerini
Baktı ki iş yok bende, üstelik aldırmıyorum
Bir akşam yemeğinde, dostlarıyla beraber
Eliyle dürterekten yanındaki erkeği
Beni göstererekten: Ha ha ha, hi hi hi..
Gerçi sarhoştu biraz, bana ne onun sarhoşluğundan
Sonra bilmem ki nasıl, öyle bir canlıydı elleri
Durmadım, çıktım sokağa - sokaksa ne güzeldi
O cansız, o soluk kilise resimleri gibi
Bir tanrı duruyordu az ötelerde
Mutluydum, niye mi? çünkü ben yaratmıştım o tanrıyı, o şeyi
Ah yaşasam diyorum, o günü bir daha yaşasam
Ve hüzün... isterik bir kadın gibi üstüne çekse beni.

III

Ben sanki unuttum da yaşamakta olan her şeyi
Acıyı, sevinci, aşkı: o her zaman ki her şeyi
Derim ki vakit olmıyacak, olmıyacak pek şimdi
Hanlarda, ve pirinç karyolalarda, ve deliksiz uykularda gibi
Tadarken bir ekmeği hep, kurarken bir cep saatini
Tam öyle gibi, çok alıngan birinin doyumsuz yalnızlığında
O karanlık sözlerin daha bir kesinliği
Gibi
Vakit olmıyacak pek şimdi.

Bir bir gezindim çünkü bütün mezarlıkları
Zakkumları gördüm, ve erguvanları
Ölüler gördüm ölüler, bir avuç kemikle o sonsuz
Onlar ki ne yaparlar? - hiç bilmem - ben sevmem omuzlarımı
Ayaklarımı da
Takır da takır, takır da takır omuzlarımı
Ayaklarımı
Ayaklarımı, omuzlarımı
İçimde yürürler doldurup uykularımı
Dışımda yürürler, ki benden değiller gibi kaskatı

Ah nasıl bilirim ben vakit olmadığını
Yaşarken olmadığını, sonra hiç olmadığını
Ve nasıl isterim ki, açınca bağrımı birden
Der gibi, diyerekten: ey Lazar çık dışarı
Çık dışarı, çık dışarı!
Oysa ne mezarlar konuşur, ne Lazar çıkar dışarı
Ne de bir ses olur ağzımda: kaygılı, titrek
Göstermek için sizlere yaşıyor diye insanı
Ne sanki bir böcek gibi olduğum yerde kurumak
—Süpürün kabuklarımı!
Ne öyle balıklar gibi vurmak kıyıya
Döndürmek için sulara bir balık boyu yaşamı
Ah nasıl bilirim ben vakit olmadığını
Yaşarken olmadığını, belki hiç olmadığını
Ya sonra nasıl işte, kuşkuyla soraraktan
İnsan, insan, insan.. ben miyim başkaları mı?
Ben miyim başkaları mı? - Yani bin köşeli, bin kıyılı
Bir kavrayışla
İstesek bir şey değil
İstesek daha fazla
Takır da takır, takır da takır omuzlarıyla
Ayaklarıyla
Nedir mi insan? - ya nedir sahi, biraz anlatsanıza!..
Hadi anlatsanıza!
— Elbette, anlatırız, niye anlatmayalım
— İnsan mı dedik, ne dedik? haa, tamam, bize kalırsa..
— Evet, size kalırsa?
— Hiç canım, biraz oyalansanıza!.

Ne çıkar siz bizi anlamasanız da
Evet, siz bizi anlamasanız da ne çıkar
Eh, yani ne çıkar siz bizi anlamasanız da?

Hiçbir şey! İşte çok beyaz yataklarda çok beyaz öğlen uykuları
Bir suçun olmazlığı, bir elin çalmazlığı kapınızda
Bir deniz - ta dibinden- süresiz duyduğunuz
Kutsal ama din değil, bir tutku kafanızda
Dersiniz, «Bir konser sonu, geçmekte yaz ikindilerinden»
Bir pencere sapsarı: ya sizden, ya müziğin renginden
Dersiniz hiç çekinmeden
Dersiniz, «Niye kullanmıyayım ben bu duygusal zamanı?»
Bir balkon çok eskiden

Balkona eklenerekten bir dağ başı
Sonra balkonla dağı
Ansızın bitiştiren
Öyle bir kuş sürüsü tek kuşa benziyerekten
Bir aşağı bir yukarı
Niye kullanmıyayım ben bu duygusal zamanı?
Niye kullanmıyayım öylesi bir ustalıkla

Bularaktan bir yüzü, okşayaraktan saçları
Derim ki tam sırası, yakaraktan bir cıgara
Üfleyip tutaraktan bir sürü akçıl dumanı
Ve nasıl bir fiyakayla elleri cebe sokmalı
Bilirim, böylece vakit olmalı.
Bilirim böylece vakit olmalı

Bir caddeyi kullanmalı az çok, bir göğü, bir kadeh siyah martıyı
Denedim, sen varsın ya, sen olunca bir o kadar dayanıklı
Yerler var, boyunca sokaklar, geçince çok duvarları
O duvarlar ki hep öyle: akasya, Erzurum, askerlik fotoğrafları
Ya kâğıtlar - ne de çok - çok gözlü bir deniz hayvanı, kâğıtlar..
Nerde bir Alaska var, nerde bir Alaska yok, işte onları
Nerde bir Afrikayı
Afrika.. ve akılda tutulan yerleşik insan kokuları
Diyorum kullanmalı
O durmuş saatleri, başbaşa evrensiz kalmaları
Şehvetli çarşıları; çarşılar.. yağ, balık, gül yazıları
Kocaman evleri sanki, bir kocaman anahtarları
Bulanık bir göz gibi - tam öyle gibi - çok kaygan odaları
Odalarda yanyana, erinçli, hür yatmaları
Diyorum kullanmalı
«Nereye? - Bilmem ki..» işte o adamları
Eskimiş kanları az çok, bir filmin koptuğu yeri, resimsi bakışları
Peygamber soylarını, o uysal ateşleri, hurma şaraplarını
Ve kutsal kitapları
Öyle ya, sen varsın ya, sen olunca bir okadar dayanıklı
Bu ölümsüz kalmaları
Yani bir sonsuza varmayı boyuna - biz ikimiz seninle
Ama sen kimsin işte? — bunu hiç sormamalı
Bunu hiç sormamalı; bitmesin, sürsün diye
Böylece, azıcık vakit olmalı.

IV

Korkunç, biz buna sonbahar diyoruz, oysa bir böceğin vızıltısı

Bir yaşlı çocuktan azalan sesi dünyanın - bir böceğin vızıltısı
Pis lokantalarda çekilmez akşamüstleri - bir böceğin vızıltısı
Bilmem. Kimi duymak istiyorum ben? Sizi mi? - bir böceğin vızıltısı
Ah şimdi o taş evin sıcağında - sanki bir anmak istediğim - öyle uzak ki, nasıl
Nasıl bir hüznün baş kaldırışı - bile değil - bir böceğin vızıltısı
Herkes ne çabuk göçüyor. Azıcık korkuyorum - Dün biri gitti
Olanlar oluyor işte - ne yaparsın - bir böceğin vızıltısı
Akşamları uykum kaçıyor. Kaçsın - Yaşlı teyzem diyor ki
Diyor ki - vallahi anlamıyorum - bir böceğin vızıltısı
Bir de hep unutuyorum - anlamadığımı - özürler diliyorum durmadan
Ohoo!. Teyzem mi? Uyumuş oluyor çoktan - şu kantolar ülkesinde canım
Eski bir Üsküdarda, bir gül kokusu ağırlığında dolaşıyor belki
Hay allah! Nereden çıktı şimdi? Bu saatte kim olabilir ki?
Yani ben kimseyi tanımıyorum ki - kendimi bile - ah şu böceğin vızıltısı
Bir gün kırmızı gözlü birinin gülbahar oynayışında beraberdik. Her neyse, amcamın namuslu günleri
Neden bana kız resimli çakısını vermedi acaba, bir türlü öğrenemedim
İstemem düşünmeyi bile - Yahu ben demin sokaktaydım, şimdi nerdeyim, meyhanede miyim?
Konyak mı içiyorum? Niye mi sevmiyorum Mısır ehramlarını, Osmanlı tarihini?
Bu hangi şarkıcı mı? - sıkıyor beni- Kolyenizi sevdim Nermin hanım!
Bu kaçak tütünü niye mi içiyorum? Bilmem ki.. Hani bir sorguya çekseler beni
Çeksinler. Ne suçum var sanki. Suçsuzum ben vallahi billâhi
Azıcık dalmışımdır - ha şunu anlasaydınız - Bütün suç dalgınlığımda
Polis mi? Tutsak mıyım? Ne adamsınız siz! Götürün bari ilgisizliğimi
Bu konyak niye çok pahalı, ben bu orospuyla yattım diye mi, ayıp
Çok ayıp! Hem birazdan gene yatacağız. Öyle değil mi sevgilim?
Siz şu hesabı getirin hele, ben böyle kalçalar görmedim Bizanstan beri
Gülmeyin canım! Şu hayvan suratlı adam bize bakıyor da ondan, kızıyorum
Bu turunç likörünü kim içiyor sabah sabah? Demeyin, sahi ben gene mi yalnızlıyorum?
Gene mi, ah niye ağlayamıyorum bu güneşli İstanbul vakti
Hani ben böyle istiyorum da, bırakın böyle olsun, öyle mi?
Olsun. Herkes ne güzel kıyılarda ne güzel ayaklarına bakıyor

Bir gökyüzü dinleniyor içimizde, bir huysuz at, bir soru. Derken bastırıyor o böceğin vızıltısı
Gittikçe bastırıyor, iyi bastırıyor şimdi, örneğin ben o vızıltıyla uyanıyorum sabahları
Ne gelirse yapıyorum elimden - duymamak için - sanki bir dilim ekmeği bir yıl kadar uzatıyorum
Sanki bir istasyona vuruyorum ilkin, şöyle bir ilk çağa vurur gibi. İyi mi?
Ya da bir tiren geçiyor da az ötemden, ben o tirenin Doğu yolcuları
Bir süre değişik, bir süre anlamamış, giderek tam eskisi gibi kendime bakıyorum
Dedim ya, ne gelirse yapıyorum elimden - unutmamak için - ah şu böceğin vızıltısı
Bastırıyor durmadan. Bense yalnızlığa daha bir yalnızlık koyuyorum, hepsi bu
Yani bir böcekte yaşıyorum - dersem inanın - Onu deviniyorum hep, bilmem ki
Bilmem ki.. Üstelik sevmiyorum da - Neyi sevmiyorum ben - Yalnızlığı, öyle mi?
Kimbilir, belki de, bütün gün sesleniyorum çünkü - Nereden?
Örneğin bir sonbahar sözcüğünden, bir dil bilgisi yanlışından, bir satır başından belki. Belki de
Bir doğu kentinden iyice, bir ölü gömme töreninden, sesli bir manastırdan az çok, bin adet bir ak güvercinden
Kendimden, yanlış ve eksik olan bir yerden: bir nymphe masalından sanki; korkuyla sinen, şehvetle yiten, ses olan doygun suzluğa, yankıma eşitlenen
Herşeyden, ama her şeyden; değil bir eşkiya çatışmasından yalnız, kuru bir dereden, dural bir kargadan, ölümün yepyeni bir sözlüğünden
Yepyeni bir sözlüğünden. Ölümün. O yılgın silâhlardan. Yani bir şiir parçasından belki. Bir sokak kargaşasından. Cinsel bir çekişmeden
Arta kalan bir yerden: bitkisel gözlerinden, katılmış içlerinden, o kansız evlerinden, sürekli çok hüzünlerinden
Bilmem ki neden. İşte bir çocuk durgunluğu gibi. Ama tam öyle gibi. Önce bir sorguya takılı; uyumlu, ürkek, bitimsiz derinleşen
Ve içsel bir bulantıdan. Ve çirkin bir gülüşten. Ve güçsüz bir atılımla belirsiz bir av hayvanı döllerinden
Gelince birden gelen; nedensiz bir üşüntüden, kıyısız bir denizden, ışıksız bir lâmbadan - Az konuşan, iletken

Onların dillerinden, onların kuşkusundan, onların her şeyinden; dışardan hiç bilinmeyen
Sinsi pis çentiklerden. Sanki bir tortu gibi. Arınmaz kirler gibi; gelişen, artan, insanı biriktiren
Nedense biriktiren. Sonra hep dışa vuran. Birden. Öyle bir pas lekesi. Gibi. Kararsız sözlerinden, dengesiz aşklarından, tanrısız ellerinden
Yenilgen. Ve karşıt bir yörüngeden: dualarda eriyen, kuytularda direnen, içkilerde küçülen
Atılgan bir duruşla o sonrasız edilgen
Böyle hep seslenirim ben. Duyan kim? Ama ben seslenirim - Nereden?
Nereden? - Baktıkça üreyen, saydıkça çoğalan, vardıkça yetişilmeyen
Seslenirim kendimden: öyle soy, öyle güzel, öyle çekici
Vardır ya, sirenler gibi işte: «Size ben öğreteceğim dünyanın gizlerini!»
Gel gör ki anlatamam, vardıramam sözlerimi. Bildiniz, hep o böceğin vızıltısı
Durmadan bastırıyor. Kötü bastırıyor şimdi. Örneğin ben o vızıltıyla bakıyorum yanıma yöreme
Bakınca bir baş dönmesi - o kadar hızlı ki her şey - Bir kalın testere bir gökyüzünü kesiyor tam ortasından
Bir katılık bir katılığa yapışıyor. Bir çark dönüyor iç mavileriyle. Şu, bu..
Bir çocuk ip atlıyor. Biri bir tel çekiyor karşıya. Bir mağaza vitrini gürültüyle duruyor, anlatılmaz
Ha babam yazıyor biri. Bir haham bir tevratı dört dönüyor - Yahu bu sokaklar da kim?
Yapmayın, meyhaneyim ben, çok kadehten hiç kadehim yok benim
O kadar hızlıyım ki, başım dönüyor - bari şu vızıltı olmasa
İyi ya, belki de yalnız değilim - değilim de - durmuşum bir yalnızlıkta
Durmuşum, bunu anlıyorum, duyurmak istiyorum üstelik
İstiyorum - duyurmak - düşmeden bir kayıtsızlığa.

Yani ben böyle istiyorum, bırakın böyle olsun
Diyorum - pek uzaktan - sevgilim, boş geçirmiyelim mi geceyi?
Ben o senin omuzlarını düşündüm, bundandır, şimdi gözlerim beyaz
Benim gözlerim beyaz - hem nasıl - bilmiyorum, ya senin ki?
Mı dersin, hayır mı, boş geçirmiyelim mi geceyi?
Kapasak mı pencereyi acaba?
Geçiyor - anneniz mi - eskimiş yün kazaklarla

Babanız - daha erken - gelmiyen babanızla
Gelecek! - annenizdir - çoğalan gözleriyle kapıda
Gelmiyor - babanızdır - bulunmuş eşyalar konusunda
Ağlıyor - annenizdir - Yok canım, biraz oyalansanıza!
Gibi oyalansanıza
Girerekten mutfağa, soraraktan o kalaylı taslara
Çünkü o baş dönmesi ya orda, ya yukarda tavan arasında
Güveler, hep güveler; bir delik, bir delik daha
Biraz oyalansanıza!
Bir oyun başka olamaz oyundan gibi
Bir söz başka olamaz sözden gibi
Bir şey başka olamaz bir şeyden gibi
Tam öyle gibi, varıyor gibi bir mutluluğa
Ne gelir elimizden insan olmaktan başka.
Ne gelir elimizden insan olmaktan başka.

Ne çıkar siz bizi anlamasanız da
Evet, siz bizi anlamasanız da ne çıkar
Eh, yani ne çıkar siz bizi anlamasanız da?

Hiçbir şey! Biz gene anlaşırız nasıl olsa
Evet, biz nasıl olsa anlaşırız
Tanrılar kaybolurken yepyeni tanrılarla.

Olimpiyat Köyü

Orhan DURU

Kavaklıkta bir gezinti:

Kavakların en sık olduğu yere gelip durdum. Burada kavaklar bir aralık bıraktıktan sonra iki yanımdan bir duvar gibi yükseliyordu. Arada kalan dar yol uzanıp gidiyor, ilerde, gökyüzünün maviliğine, çıplak tepeciklere ulaşıyordu. Küçük parlak su birikintilerinin üzerinden atlıyordum.

Uzun kavakların uçları göğe doğru yükseliyor ve yapraklar hışırdıyordu yukarlarda. En az yirmi yıllık kavaklardı bunlar. Çoşkunluk içinde oraya buraya koşup duruyordum. Kavaklar çok sık dikilmişti. Aralarında bir metre ya var ya yoktu. Kavakların ötesinde çıplak tepecikler uzanıp gidiyordu. Yamaçları yerden ağır ağır yükselip inen üzerleri zımparalanmış gibi düzgün tepelerdi bunlar. Birbiri ardısıra uzanıp gidiyordu ve usanç veriyordu bu insana. Bir yandan gökyüzüne inatla yükselen bu kavak ağaçlarının hışırdayan yapraklarının esen yele uyan seslerini dinliyordum.

Yer ıslaktı. Kimi zaman ayağımın kaymaması için olanca gücümle sıçrıyor, kavak ağaçlarına tutunuyordum. Bir su şırıltısı duyuyordum. Şırıltı arada bir kesiliyor sonra yeniden, daha yakından duyuluyordu. Yol otlarla kaplıydı. Gölgede yetişmekten olacak uzun ve sarımsı otlar. Mantarlar da vardı geçtiğim yolların kıyısında, kuytu yerlerde. Bir yerde sarmaşıklar kavaklara sarılarak yükseliyorlardı. Bu sarmaşıklar yüzünden daha ileriyi göremedim. Gene sarmaşığı andıran başka bitkiler de vardı. Yaprakları kalın, etliydi. Bu yaprakları sıkınca, içinden yapışkan, biraz da peltemsi bir su çıkıyordu.

Birden üşüdüm. Karşımdan soğuk bir yel esiyordu. Tepeciklerden doğru geliyordu yel. Üşüdüm. Geri döndüm. Arkamda bıraktığım yol büsbütün karanlıktı ve önümü göremiyordum. Kavakla kaplıydı her yan. Yaklaşınca yolun sağa kıvrıldığını anladım.

Bir - iki adım hızla ilerledim. Kavakların en sık olduğu yere gelip durdum. Kavaklar artık iyice birbirine kenetlenmişlerdi. Bir duvar gibi yükseliyorlardı. Yakınımdaki kavakların yerden yükselen bölüğünü iyice görüyordum: parlak kabuklu. Gerideki̇ler yarım metre aralıklarla öndekinden birbiri peşi sıra uzaklaşarak derinlere doğru hiç görünmez oluyordu. Yani bir kavak, yarım metre, bir kavak daha, yarım metre, bir kavak daha daha, yahut bir metre, iki kavak daha, yarım metre sonra bir

üçüncü kavak ve üçüncü kavağın arkasında yarım metre ve bir kavak daha, daha.. daha.. Gitgide belirsizleşerek en geride yukardan aşağıya çizgili gri yeşilimsi bir duvar.

Bu kavakların arasına girersem bir çıkış yolu bulamam diye düşündüm. Onun için daha önce çok gelip geçildiği belli olan bu yoldan hiç ayrılmamalıydım. Yerler ıslaktı. Ayakkabımın içine de biraz su sızmıştı.

Ortalık karardı. Fakat, yukarda, kavakların sivri uçlarının bittiği yerde, yola paralel mavi bir gök kuşağı ve bu kuşağın içinde bir iki yıldız, bir bulut kalıntısı görünüyordu. Kavakların sivri uçları bu mavi kuşağın sağına ve soluna saplanmış gibiydiler. Gökyüzünün yere vardığı yerde, kavakların izin verdiği kadar çıplak tepecikler göze çarpıyor, birbiri peşisıra uzaklaşarak gerilere doğru hiç görünmez oluyordu. Morumsu yahut parlak maden renginde olan bu tepecikler birbiri ardı sıra dizilerek gidiyor ve usanç veriyordu insana. Usanç ve aynı zamanda uyku.

Bir su şırıltısı duydum. Yerler ıslaktı. Yakın bir yerde belki bir derecik akıyor. Ayakkabımın içi artık iyice ıslandı. Bir kavağın sivri ucundan ay belirdi. Biraz aydınlandı ayın soluk ışığıyla ortalık. Ürperdim. Hava iyice soğumuştu. Su şırıltısı iyice yaklaştı. Yol küçük bir tümsek yaptıktan sonra bitti.

Girdim kavakların arasına. Burada toprak daha yumuşaktı ve ayakkabım gömülüyordu çamura. Yürüdükçe ay kavakların arasında görünüp kayboluyordu. Kavaklar yarım metre aralıkla birbirlerine yakın dikilmişlerdi. Yirmi yıllık eski, kalın köklü kavaklar. Önde bir kavak, yarım metre aralık, bir kavak daha. Yarım metre aralık, bir kavak daha, öndekinden başlıyarak bir metre içinde iki kavak, iki metrede dört kavak, yanlara doğru, bir metre aralık, bir kavak, bir metre, bir kavak daha, daha, daha...

Kimi yerde sarmaşıklar üreyip kavakların arasını örtüyor ve geçilmez bir duvar meydana getiriyordu.

Su şırıltısını çok yakınımda duydum ve küçük dereciği gördüm. Yüksek otlar arasında akıyordu. Belki de daha kolayca aksın diye kıyılarına kavak ekmemişlerdi. Ay ışığında pırıl pırıl parlıyordu su.

Bir kavak ağacına sırtımı vererek oturdum. Bitkindim. Hemen uyumuşum.

Biraz sonra konuşmalarla ve seslenmelerle uyandım. «Heeyy, heeyy!..» diye bağırıyorlardı. Durup durup yeniden «Heeeeyyyyy!..» diye bağırıyorlardı. Pantolonum ve arkam ıslanmıştı. Titriyordum, kemiklerim sızlıyordu. İnsanlar, ayaklarına çizmeler çekmiş, derenin yanından yürüyerek ve bir yandan bağırarak geliyorlardı. Ellerinde gemici fenerleri vardı. «Heeyyy!..» diye bağırdıktan sonra feneri kaldırıp çevrelerine bakınıyorlardı. Kalkıp inliyerek yanlarına yanaştım. En önde bir adam yürüyordu.

«Beni mi arıyorsunuz yoksa?» diye sordum.

Kara gözlerini bana çevirip küçümseyerek baktı. «Heeeyyyy...» diye bağırdı yeniden. Feneri kaldırıp sağa sola baktıktan sonra uzaklaştı.

Bir konuşma:

Ağır sikletten Osman bir elense çekerek yere yuvarladı beni. Ensemin kökünden ayrılacağını sandım ve otların içine yattım kaldım. Kalkmak istemiyordum. Yattığım yerden bakınca Osman'ın kockoca gövdesi bir kat daha büyük görünüyordu gözüme. Kocaman bir dev.

«Gücünü benim üzerimde deneyeceğine onu yarınki güreşlere sakla.» dedim ona yattığım yerden.

Küçücük, boncuksu gözleriyle baktı bana. Biraz daha yakından görmek için nasıl yerde yattığımı, eğildi. Fakat beni kaldırmak için elini bile uzatmıyordu.

«Yerden kalkmama bile yardım etmiyorsun, yardım etsene bana.» diye homurdandım.

«Ne oluyorsunuz, neniz var?» diye sordu ince çocuk sesiyle. «Durup dururken yerde yuvarlanmak hiç de yakışmıyor sizin gibi aklı başında bir insana. Hiç yakışmıyor doğrusu. Niye kaldırıp kendinizi yere attınız?»

«Ne? Ne? Beni yalancı çıkarmağa uğraşıyorsunuz bir de, öyle mi?» diye haykırdım.

«Hasta mısınız yoksa?» diye sordu.

Gene sırt üstü yatıyordum ve gökyüzüne bakarak içinde bulunduğum durumun nasıl içinden çıkılmaz, açıklanması gerekmez bir durum olduğunu enine-boyuna hesaplıyarak Osman'ın boyunun çıplak ayakla iki metre olduğuna, fakat yattığım yerden bakınca daha uzun ve geniş göründüğüne karar verdim. Bununla birlikte kısa boylu, çelimsiz, zayıf, yağsız, cansız ve kansız olursam olayım, bu çeşit konuşmaların altında kalmam hiç.

«Beni yalancı göstermeğe çalışmayın.» diye seslendim yattığım yerden.

«Sizi kim yalancı çıkarıyor?» diye sordu.

«Sen.»

«Ben mi? Niye? Anlamıyorum, ne geçecek elime, yalancı çıkarsam sizi?»

Doğrulup oturmağa çalıştım. Boynumdan aşağı kuyruk sokumuma kadar ağrıyordu. Doğrusu bu pek gücüme gitti.

«Evet, sen güçlüsün.» dedim. «Ama güçlü olduğun için benim gibi insanlarla oynaman - ayı bilmemnesiyle oynar gibi - ayıptır. Ne kadar güçlü olursan ol, ayıp diye bir şey vardır ülkede. Bunu kafandan çıkarma. Oynama benimle.»

Güldü Osman bu sözlerime.

«Alay ediyorsunuz herhalde.» dedi.

«Hayır, son derece ciddîyim. Sana kırk defa söyledim. Boş bulundu-

ğum zaman elense çekme diye.»

«İstersen durumu yeniden düşünelim.» dedi Osman. «Sabah yürüyüşüne çıkmıştım. Heryer yemyeşil otlarla örtülüydü. Sabahları hava ne kadar güzel olur, bilirsiniz. Köyden uzaklaşarak buralara kadar geldim. Niyetim şu karşıda görünen tepelere, hiç olmazsa sağdaki kavaklığa kadar yürümek ve geri dönmekti. Peşime takılıp buraya kadar geldiniz. Sonra birdenbire kendinizi kaldırıp yere attınız. Ben elense...»

«Kendimi kaldırıp yere mi atmışım?»

«Evet, kendinizi kaldırıp yere vurdunuz, olanca gücünüzle. Bu işi nasıl yaptığınıza, daha doğrusu niçin yaptığınıza bir türlü akıl erdiremiyorum.»

Ayağa kalktım. Ama sırtım ağrıyordu gene. İyice sersemlemiştim.

«Elense çekip beni yere yuvarlayan sensin..» diye bağırdım sinirden.

Yüzünü daha yakından görüyordum Osman'ın. Kafası büyüktü. Fakat ensesi kafasından daha genişti. Et yığınıydı kulakları. Sadece bir delik kalmıştı ortasında sesleri almak için. Alnı etliydi ve yer yer yara izleri vardı. Kısacık kesilmişti saçları. Elleri kocamandı. Cevap vermedi bana önce. Şaşırmış gibiydi.

«Hayır.» dedi yeniden. «Size elense çekmedim. Güreşçiyim gerçi ama sizin umduğunuz kadar şakacı bir insan değilim. Biraz şair ruhluyum belki de. İnsanları severim ve onlara kötü davranmamağa çalışırım. İşte şu güzel sabah serinliğinde taze otlar üzerinde yürümemin, bu arı havayı ciğerlerime çekmemin bir sebebi de bu. Bu tepeleri, bu kuşları, bu yeşil çayırları seviyorum. Biraz önceye kadar nasıl sevinçliydim bilemezsiniz. Bu sevincimi, bu keyfimi sizi kırarak bozacağımı mı sandınız? Öyle bir şey aklımdan bile geçmez. Size elense çekmiş değilim. Ne diye yapayım böyle bir saçmalığı?»

Bunları söyleyip yanımdan uzaklaştı. Ağır ağır köye doğru yürümeğe başladı. Ama ben ensemde duymuştum şaplağı. Yıldırım çarpmış gibi yere yapışmıştım. Sonra düşünmeğe başladım. Bir yandan da güreşçinin uzaklaşan, küçülen görüntüsüne bakıyordum. Ya bana görünmeyen bir el elense çekmişti ya da ben kendi zayıflığımın sonucu, biraz da kendimi haklı çıkarmak, aşağılık duygusundan kurtulmak için bana elense çekmesini istiyerek yere yuvarlanmıştım. Yani daha çok önceden Osman'ın bana elense çekmesini içimden o kadar çok istemiştim ki bir an kendime elense çekildiğini sanıp yerde bulmuş olabilirdim kendimi. Ama bu düşünce doğru olamazdı çünkü eli ensemde duymuştum. Boynum ağrıyordu. Kendi kendimi nasıl olur da incitebilirim bu kadar? Daha parlak bir düşünce geldi aklıma: Osman bana elense çekmiş fakat benim sızlandığımı görünce çekinerek yalan söylemek yoluna sapmıştı. Ama yalan söylemek için insanın hiç değilse korkması gerek. Osman ise benden niye korksun, çekin-

sin? O kocaman elleriyle istediği an boynumu kırabilir.

Öyleyse, öyleyse, kim beni yuvarladı yere? Kim? Kim?.. O kadar düşünüp kafa yorduğum şeylerden biri de budur.

Köyün genel görünümü:

Köye ilk gelişimizi düşündüm. İçimiz çeşitli duygularla doluydu. Coşkunluk içindeydik. Kentlerin pis, havasız kahvelerinden, meyhanelerinden kurtulmuştuk. Üstümüzde yakıcı bir güneş. Temiz hava. Tek tük ağaçlar. Çıplak tepeler. Ekilmiş tarlalar. Ekilmemiş tarlalar. Göz alabildiğine uzanan ovalar. Besbelli iyice kurtulmuştuk artık kentlerden. Sevinçliydik.

Gerçi köye ilk girişte biraz sarsılmadık değil. Evler kerpiçten yapılmıştı. Gübre kokuyordu her yer. Cılız inekler köye iniyordu. Toz toprak içindeydi yollar. Saçlarımızın, kirpiklerimizin ucuna dek toza batmıştık. Bol bol toz yutmuştuk kentlerden kurtulmamıza karşılık. Biz köye girerken çocuklar kaçıştı. Kadınlar kuyu başında testilerini bırakıp evlerine daldılar. Bir saat kadar muhtarı aradık. Muhtar bizim gelişimizden pek hoşlanmışa benzemiyordu. Belki de hiç hoşlanmamıştı.

Kerpiçten yapılma tek katlı evler vardı köyde. Duvarlarında küçük delikler vardı pencere yerine. Deliklerin kimisine cam takılmıştı. Kapılar keçeyle, kilimle örtülmüştü. Ama bu evlerin sert köşeleri yoktu. El ile dü-

zeltilmiş çamur yığınlarına benziyordu evler. Gelişi güzel, yanyana serpilmiş gibiydiler.

Kimsecikler görünmüyordu ortalıkta. Arada bir, bir kafa bir delikten, bir kapıdan uzanıp, bizi görünce ürkmüş gibi çekiliyordu hemen karanlığa.

Kısa bir düzlük ve büyük bir çamur yığını gibi ev. Her damda bir taş silindir. Kapıların üzerinde evden dışarı sızan dumanın kapkara izi.

Yorulmaz koşucu:

Çimenlik bir yerde durmadan koşuyordu uzun boylu bir adam. Ayağında kırmızı şeritli, mavi bir don vardı adamın. Bacakları uzun ve kaslı. Göğsü son derece geniş. Sağ ayağını kaldırıp atarken, sol kolunu ileri uzatıp ayağı geri gelirken, sağ kolunu - geriye gitmiş olan sağ kolunu - çektikten sonra aynı kolu ileri uzatmak için hazırlanarak sol ayağını ileri atarken, sağ kolunu ileri uzatıp o ayağı geri çekerken yahut gövdesi adı geçen ayak üzerinde ileri doğru giderek ayak geri kalırken, bu kez geri gitmiş ve öne gitmeğe hazırlanan sol kolunu göğsünün yanına doğru çekerek başlıyordu ileri uzatmağa. Ayaklarında çivili ayakkabılar vardı ve otlara gömülerek kaymasına engel oluyordu koşucunun. Bu garip ve anlaşılmaz adam soluk soluğa dolanıyordu çimenlik yeri. Çimenler yemyeşil ve tazeydi. Yeni kırkıldığı için karpuz kesilince çıkan kokuya benzer bir koku yayılmıştı havaya ve heryana. Yüzükoyun yatarak bakıyordum bu durmadan koşan adama. Adam gözlerini birkaç metre ilerisine dikmiş makina gibi hareketlerle, doğrusunu söylemek gerekirse çok düzenli hareketlerle, kollarını ve bacaklarını lokomotif pistonu gibi kullanarak yer değiştiriyordu durmadan. Yakınımdan geçerken onun gene aynı düzenle, tek düze soluklar aldığını ve verdiğini duyuyordum. Bacaklarının atımına uyarak, tazınınkine benzeyen göğsü de inip kalkıyordu ama o kadar uygun değil. Bir iki adımda bir yahut bir iki adım ve yarım adımda bir.

Ben o gün büyük bir boşluk ve yalnızlık içinde bulunuyordum. Yapacak birşey yoktu. Her zamanki gibi. Zorlu günler geçirmiştim. Umutsuzdum. Umutsuzdum. Çok umutsuzdum. Biraz da bu yüzden yere uzanmış bu inançla koşan adamın hareketlerini gözetliyordum. Gerçekten inançlı olması gerekli böyle bir süre durmadan koşan bir adamın. Adam koşmağa devam ediyordu ben yalnızlık içinde yuvarlanıp giderken. Otlar üzerinde ayakları kalkıp iniyor, kalkıp iniyordu. Adam sağ ayağını atarken sol kolunu en geri bir noktaya kadar dirseğinden bükülmüş olarak kaldırdıktan sonra bu kolu ileri uzatmak için hazırlıyor ve birdenbire bu kolu indirerek aynı anda ve aynı süre içinde ileri gitmiş olan ayağını geri alarak bu kez aynı biçimde bir harekete devam edip yukarda anlattıklarımızı sol ayak ve sağ kol çin tekrarlıyordu yorulmadan.

(Parçanın sonu.)

Bir Mektup Yazdım Dört Ucu Kara

Güner ENER

Tüm ışıklar söndü. Bir süre ellerimi soğuk camda gezdirdim. Sonra o boşunalık duygusu beni olduğum yere yıktı. Artık, büyük şehrin birbirine benzeyen sokaklarından birindeki bu odada, yalnız koyu karanlık vardı. Bir de kedimin mırıltıları. Ben yoktum.

Olanlarda kimsenin suçu yoktu. - Herkes kendi yaşantısını sürdürüyordu o kadar. - Giderek, durup dururken köşe başında açılıveren o içki evinde bile. İş olsun diye sabahtan akşama kadar eski plâkları çalan içki evinde.

Herşey yeniden kederlenmekle başlıyordu. Çocukluk türkülerimin içinden çıkıp geliyordun. Bana kederlerin en güzelini getiriyordun hep.

Bu odaya yıllarca önce yerleşmiştim. - Yerleşmiş miydim? Yok, burayı bir gün bile benimsemedim. Bir sığınak, barınak. Hepsi bu. - Tüm duygularımı geldiğim yerde bırakmıştım. - Boşunanın, olanaksızın bezginliğini bile - Kendimce bir düzende yaşayıp gidiyordum.

Soluk alıyor, belli olmayan saatlerde birşeyler yiyor, günde iki paket sigara içiyor, fakülteye gidip geliyordum. Akşam üstleri ellerim ceplerimde, dudaklarım sımsıkı kapalı, sokaklarda dolaşıyor, parklarda oturuyor, bazan rastgele bir sinemaya girip çıkıyor ve karanlıkta içimdeki o sıkışmış, katılaşmış şeyi taşıyarak odaya dönüyordum. En zor bölüm buydu. Yani gece.

Gerekli işleri bir çırpıda bitirmek, öbür odalarda pıtırtılar kesilip, el ayak çekildiğinde - nasıl da tavuk gibi erkenden uyurlardı - okumaya oturmak değişmeyen düzenin bir parçasıydı. Gece yarılarında - çokluk daha geç - kitabı kapamak, çıplak ampulün aydınlattığı tavana gözlerimi dikip, çiğ beyaza bakmak da öyle. Ancak gözlerim batışınca ışığı söndürüp yatağa uzanıyordum. Uykuyu beklerken, göz kapaklarımın karanlığında görüntüler beliriyor, belleğimde usuldan yavaşdan kıpırtılar başlıyordu. İşte o zaman vücudumu ince bir ter sarıyordu. Yorganın altında yumruklarımı sıkıp, tırnaklarımı avuçlarıma geçiriyordum. İçimdeki o sıkışmış, katılaşmış şeyi her gece biraz daha büyüterek uykuya dalıyordum. Her yanım buz gibi soğuyarak, - tıpkı başka birinin öyküsü imişcesine- bütün olup bitenleri uzaktan uza-

ğa kafamda sıraya dizip sabahı bulduğum da oluyordu. Bazı geceler uykumdan çığlık çığlığa, sırılsıklam tere batmış uyanıyordum. - Ama ertesi sabah, evin taşlığında karşılaştığım öbür kiracıların soran bakışları altında, hiç birşey olmamışcasına kayıtsız yürüyüp sokağa çıkabiliyordum. -

O yersiz - gereksiz içki evi açılana kadar herşey yolundaydı böylece. Başka yerlerde duyunca kaçıp kurtulması kolay olan türküler, evde tutsak olduğum günler - özellikle geceler, hiç sevmediğim cumartesi pazarlar, perdeleri çekip odaya kapandığım cumartesi pazarlar - yakamı bırakmıyordu.

İlk gözüme batan odanın çıplaklığı oldu. Duvarlara resimler çakıp, ampulün üstüne bir istakoz sepeti geçirdim. - Artık sepetin tavana, duvarlara çizdiği boz üçgenlere bakıp düşlere varmak işten bile değildi. - Sonra çevremde soluyan, büyüyen, gelişen şeylerin yokluğu kendini gösterdi. Tez elden, pencerenin içine dikenli çiçekler gelip yerleşti. Bir de minicik kedi - alacalı, ürkek - ortalıkta dolaşmaya başladı.

Geceleri, ışıksız pencerenin önünde, kulağım içki evinden taşan eski türkülerde, belleğim dolu dizgin oturuyordum. - İşte sen o sıralarda, tüm olanaksızlıklar boşunalıklar bir yana, çıkıp geliyordun. - Öbür evlerin pencerelerinde ışıklar yanıyordu. - Bıraktığım ev hırından güründen, dağınıklığı, mutsuzluğundan **sıyrılıyor,** yalnız, kış gecelerinin usulca indiği, haşlanmış kestane ve portakal kabuğu kokan ılık odalar aklıma düşüyordu. - Kendime, yaşantıya karşı arıklık demekti bunlar. - Ama başlamıştı, durduramıyordum. - Kafamı bir kez daha duvarlara vuruncaya dek sürüp gidecekti. Ancak o zaman eski düzen baştan kurulacaktı. Biliyordum.

Gecelerin birindeydi. Kedim dertop olmuş, yarı uyur yarı uyanık hırıldıyordu. Çağrışımlar içinde tedirgindim. - Mavi ışığın içindeydin. Sigara içiyordun. Alaca karanlıkta sigaranın ateşli ucu soluk alıp veriyor, kederli bir türkü odada geziniyordu. Külü silkmek için uzatınca elin büyüyor büyüyor, kendine çekince baştan küçülüyordu. Bir ara sigaranın ışığı gözle-

rımı acıttı. İki damla yaş mavi kıvılcımlar çıkararak dizime düştü. Kavuşturduğun ellerine alnını dayayıverdin. Alnın öylesine çâresizdi ki birşeyler olsun diledim. Türkü karanlığa saklandı. Ben ıslıkla neşeli bir hava tutturdum. - Kedi tıslayarak doğruldu. Ayıldım. Garip bir şaşkınlık içinde ayağa kalkıp odanın ortasına dikildim. Görmeyen gözlerle çevreme bakındım durdum. Kollarım iki yanımda bütün anlamsızlıklarıyla sallanıyordu. «Sonra, sonra...» diye birşeyler kafamın içinde dolanmaya başladı. Sonrası yoktu işte. Yoktu. Ne kadar geçti bilmem, kendimi sokağa çıkmağa hazırlanır buldum. Kapıyı arkamdan çekerken kararımı vermiştim. - İçki evinin ışığı kaldırımda kocaman bir dörtgendi. - Ayaklarımı sürükleyerek içki evine girdim. Boş bir masaya çöktüm.

Şarap içtim. Türküler beynimin içinde dört dönüyordu. Bir bulanıklığın ardından, köşelere sıkışmış, yüzlerini birbirine yaklaştırmış mırıl mırıl çiftler, kalabalık masalar görüyordum. Nasıl oldu anlıyamadım, bir karalık gözümün önünü kapladı. Başımı kaldırdım. Önce sarı bir boyunbağı, sonra kulaklarına doğru yayılan gülüşüyle sersem bir surat. Ağız ezilip büzülmeye başladı ben bakar bakmaz. Başımı yine eğdim, sarı boyunbağına takıldım. Geçen gün büyük caddelerden birinin köşesinde, yağmur altında çiçek satan çocuğun buymuş ellerini ve üstünde su damlaları ışıldayan sarı kasımpatlarını geçirdim. Adama durup dururken «Siz sarı kasımpatlarını sever misiniz? Sevmezseniz bu boyunbağını nerden akıl ettiniz?» diye sormak, onun daha bir sersemleyip mart kabağı gibi yüzüme bakması ardından, kaçırdığım keçileri yakaladığını sanması, daha bir yılışıklaşması demekti. Boşluğa bakarak sustum. Önümdeki karalık öylece duruyordu. Sıkıntıyla, masa örtüsünün çizgilerini içimden saymağa koyuldum. Yirmi üçüncü çizgide karalar ikileşti. Bu kez ilk bakışta sağlam bir elin sımsıkı tuttuğu kâğıt ve kitap tomarı, daha yukarda inatçı bir çene. İlk gelen suratı karmakarışık çekip gitti. İkinci de, bana yalnızca başıyla bir selâm verip uzaklaştı. İşte böyle.

Bu şehirde kötü havalar tez gelir. - Penceredeki dikenler çiçeklerini dökeli çok olmadı oysaki. - Bir sabahın ayazında, şehrin bir ucundaki deniz kıyısında balıkçıları seyrediyordum. Yolun bitimindeki parmaklıklara tutunmuştum. Gökyüzü karanlıktı. Nerdeyse boşandı boşanacak. Birisi arkamdan «Merhaba!» dedi. Bakmadan, inatçı çenesini görmeden o olduğunu anladım. «Merhaba.» Yanıbaşımda parmaklıklara dayandı. Uzun uzun balıkçıları gözledi benimle. Kafamda bir sürü «Peki ama?»larla dineliyordum. - Balıkçılardan biri koca bir ağı kaldırıp savurdu. Ağ gürültüyle denizin üstüne yayıldı. Sonra battı. - Bana döndü. «Size burada, bu havada, böyle rastlayacağımı ummazdım.» dedi. Yüzüme ilk kez görürmüşcesine, sektirmeden baktı. «Siz üşüyorsunuz, yürüyelim.» Üşüdüğümü o söyleyince ayırdettim. - Ayaz kırılmıştı. Yağmur başlayamıyordu bir türlü. - Yolda, başlangıçta ikimiz de susuyorduk. O yavaş yavaş anlatmaya başladı sonra. Elinde yine o kâğıt kitap tomarı. Konuşması duyguluydu. İçine kapanıktı. Kendinden hiç söz açmadı. Bana da sormadı. Saat kuleli meydanda birbirimize iyi günler dileyip ayrılırken yağmur birden boşandı.

Daha sonraları, o deniz kıyısına birçok sefer gittim. - Değişen birşey yoktu. Yalnız, su birikintileri çıtır çıtır buzlanıyordu artık. Aç martılar çığlıklarla havalanıyor, kendilerini suya bırakıyor, balıkçıların büyük kayıklarının arasında beyaz kâğıt sandallar denli sallanıyorlardı.-

Sonra, karın lâpa lâpa yağdığı bir akşam üstü, süslü vitrinlerin parladığı, renkli reklâm ışıklarının yandığı, ayak - üstü birşeyler yenen yerlerin açılıp kapanan kapılarından sıcak kokuların yayıldığı, sinema önlerinin tıkış tıkış olduğu, omuz omuza bir kalabalığın doldurduğu caddede ona rastladım. Yüzünde umursamayan bir anlam, çenesi havada, paltosunun yakası açık. Beni görünce durdu. Güldü. Paldır küldür gelen sevincimi saklamaya çalışarak «İyi akşamlar» dedim. «İyi akşamlar küçük» -küçük mü? - Elini cebinden çıkarmış bana uzatıyordu. Herzamanki tomar yoktu. - küçük mü? - Eli sıcacıktı. Bütün keyfim kaçmıştı. «Bakın, bu akşam bütün dünya ile barışığım. Bunu kutlamak ister misiniz benimle? Kısa sürecek bir barış. Ne dersiniz?» -küçük mü?- «İyi derim. Niye olmasın?» «Peki ama neden somurtuyorsunuz? Siz hep böyle misiniz?» Uçuşan karların altında yürürken, renk renk, ışık ışık, dönme dolapların çınçınları içinde bir konuşmaya koyuldu. Luna parkların gürültülü sevinci, aydınlık kahkahalar, kısa çığlıklar sardı çevremi. - küçükse küçük, n'olmuş?_ Kendimizi ufak bir balıkçı meyhanesinin önünde bulduk. Durup yüzüme baktı. Kapıya ilerledim. Eşikte, üstümüzde birikmiş karları tepinerek, gülüşerek silkeledik. İçerisi ızgara balık, ısınmış rakı kokulu, sigara duman-

lıydı. Bir köşeye oturduk. Benim için yepyeni olan bu çevreyi şöyle bir gözden geçirmiş, yadırgamaksızın tek tek incelemeğe girişmiştim. O susuyordu artık. Yüzünü beklemediğim bir karanlık kaplamıştı.

Dumanı tüten balıklar önümüzde, içkilerimizi içerken bana sormaya başladı. Lâf olsun diye soruyordu. Ben de lâf olsun diye kesik kopuk anlattım. Örneğin dere üstündeki küçük evi. Bülbüller aralıksız ötüyor, kurbağalar evin içinde zıp zıp zıplıyorlardı. Evin okul çağındaki çocukları korkuyla sedirlere tırmanıyor, onlardan çok küçük, minicik bir tanesi sevinçle elerini çırpıyordu. Sonra, koca koca incir ve zeytin ağaçlarının pencerelerini örttüğü, asmaların duvarlarına sarıldığı, bomboş odaları, loş koridorları ile üç katlı tahta evi. O minicik, öğle üstleri, evdekiler sıcaktan bunalmış uykularda iken, zorla yatırdıkları yatağından çıt çıkarmadan kalkar, pencerenin içine oturup çenesini avuçlarının arasına alır, beklerdi. Tam o sıralarda, kasabanın delisi - bunu çok sonra öğrenmişti- bahçe çitinin önüne geliyor, bir türküdür tutturuyordu. «Bir mektup yazdım dört ucu kara» Bir pazar günü - bunu da çok sonraki yıllarda düşünüp çıkarmıştı.- babası da öbürleri ile uykuya varmışken o mor giysili türkücü gelip yanık türküsüne başlamıştı yine. Çok geçmeden bir oda kapısı gürültüyle açıldı. Babanın sesi öfkeyle hışımla «Defedin şu pezevengi!» diye haykırdı. Odasının kapısı evi inleterek kapandı. Minicik, söylenenlerin bir tekini bile anlamamış, gözleri yuvarlak yu-

varlak açılmış, işin sonu neye varacak diye bekliyordu. Az sonra evdekilerden birinin koşarak bahçeyi geçtiğini, türkücünün kolundan tutup birşeyler söylediğini gördü. Türkücü çarçabuk ortadan kayboldu. İşte o anda uykucular, çığlık çığlığa bir çocuk sesi ile yataklarından fırlayıp, telâşla sesin geldiği odaya doluştular. Küçük kendini pencerenin içinden döşemeye atmış katılarak ağlıyor, «Ben o pezevengi dinliyoydum. Ben o pezevengi çok seviyoydum!» diye dövünüyordu. Ne yaptılarsa susturamadılar. O hiç aralıksız ayni şeyleri söyleyip hıçkırıyordu.

Yapacak başka şey kalmadığını anlayınca - öğle uykusu çoktan güme gitmişti - lânet olsun deyip onu içlerinden birinin kucağına verdiler. Deliyi aramağa yolladılar. Adamcağız pazar yerinde bulundu. Minicik bebecik - gözleri ışıl ışıl - türküyü dinledi. Beraberindeki, türkücüyü yine hergün gelip türkü çağırması için sıkı sıkı uyardıktan sonra eve döndüler. Yaa böyle..

- O kahkahalarla gülüyordu. Rakının, artan sıcağın etkisiyle gitgide daha rahat anlatıyordum. Herşey türkülerle başlamıştı bir kez. - **Bir de gümüş kırbaç öyküsü.** Baba kocaman çizmeleriyle evde gümbür gümbür dolaşırken elinde hep gümüşlü bir kırbaç bulunurdu. Koyu renk deridendi kırbaç. Deriye boydan boya, dantel gibi işlenmiş gümüş bir üstlük geçmişti. Bayılırdı bizim küçük ona. Evde oyalanamaz, herkesi bezdirir olunca, eline kırbacı tutuşturuveriyorlardı. Süt liman kesiliyordu ortalık. Baba akşamları rakı sofrasında, onu dizine oturtur, hep ayni şeyleri belletirdi. «İyi insan çalışkandır. İyi insan yalan söylemez, verdiği sözü tutar, başkalarına kötülük etmez, korkak değildir, toprağını sever. Tekrarla bakalım!» Küçük, yarım, kırık dökük, gevrek sesiyle bunları tekrarlar, kocaman bir «Aferiin!» alırdı. Evdekilerin başının pek sıkışık olduğu bir sabah, balkona yaydıkları kilimin üstünde gümüşlü kırbaçla oynarken, sokağı irili ufaklı bir küme çocuğun

sesi sardı. Bizimki parmaklıklara abanıp uzaktan uzağa onlara katılmaya çabalıyordu. Çocuklar onunla hiç ilgilenmediler başta. Bir ara bir tanesi «Şuna bakın, elindekine!» diye bağırdı. Hepsi hemencecik balkonun altına üşüştüler. «O ne?» «Hiç, kıybaç. Babamın.» «Atsana bakalım!» «Atamam, babam kızay soyya.» «Ee, biz geri veririz yine.» Düşündü. «Söz veyin.» «Söz veriyoruz, hadi at!» Söz vermişlerdi. «İyi insan..» Kaldırıp attı. Aşağıdakiler birbirlerine karıştılar. Ardından, tabanları kaldırıp göz açıp kapayana kadar sokağın köşesini kıvrılıverdiler. Bir süre donup kaldı. - inanamıyordu - Sonra avaz avaz içeri koştu. «At dedi, attım. Veyicem dedi, veymedi. At dedi, attım.» Bu böylece, hıçkırıklar, burun çekmelerle uzayıp gidiyordu. «Yavrum neyi, kime?» Tıkanıyordu. Soruları karşılayamıyordu. - hem onca önemli olan bunlar değildi. Yıkıntısı başkaydı. Veyicem dedi..- Olanları anladıklarından «Amanın eyvah» dediler. «Baban duymasın. Sakın söyleme. Neşeli olduğu bir sıra biz söyleriz.» Akşam, baba geldiğinde oturağın üstündeydi. Babasını görür görmez, donu ayak bileklerinde, kalktı. Hüngür hüngür «Veyicem dedi, veymedi.» diye başladı. Baba şaşkındı. «Kim, n'olmuş, sus, ağlama, anlat!» Öbürleri anlattı. Baba - beklenenin tersine - hiç de kızıp köpürmedi. «Yaaa.. demek böyle. Gel bakayım benim yanıma. Senin suçun yok. Onlar kötü çocuk. Onlara bakma. Ama bütün çocuklar kötü değildir. Sen verdiğin sözü tut. Sana düşen bu.»

Kişiler, olayların biçimleri değişiyor, öz değişmiyordu. Yaşadığı sürece, uğruna dövünülen deli türküsü, ya da gümüş kırbaç çeşitli kılıkta karşısına çıkmıştı. Kırbacı atmaktan kaçınmamıştı sonraları da. Öğrenmek istediği, bütün savunmalardan uzak olduğunda nasıl davranacakları idi. Tetikte yaşamaktan tiksiniyordu. Her seferinde kırbacı fırlatmış, her seferinde kırbaç geri gelmemişti. -Onun bu kadar açık davranması akıllarını çeliyordu belki de. - Yitirilen kırbaçlar önemli değildi. Dayanamadığı, kişilerin ortaya çıkıveren kalleş yönleri, bir de güvenmek yoksulluğuydu. Canına yetti sonunda. Aldı başını uzak-

lara gitti. Küskünlüğü dünyayla arasındaki bütün bağları koparmıştı.

Gülmüyordu gayri. Yine gözlerini kısmış, ilk kez görürmüşçesine yüzüme bakıyordu. Rahatım kaçtı. Sustum. - Gergin çizgiler vardı boşlukta. - İyice sarhoşlayan biri, ta yüreğinden bir uzun hava kopardı. Bitince oynak bir karşılamaya geçti. Yarısında ötekiler de katıldılar. Biz kendi yalnızlıklarımızda sessizdik. Ansızın «Biliyor musunuz?» dedi «Gidiyorum.» Bekledi. Yüzüm kıpırtısız. «Hiçbir yerde uzun uzadıya kalamam.» diye sözünü sürdürdü. «Kök salmayı sevmem. Yitirme korkusu, gereğine uyma, arıklık kök salınca çöker. Bu şehirden de birgün ayrılmam gerekiyordu. Sanırım o gün geldi çattı.» Anlıyordum. O hep giderek, ben ise duvarlar örerek. «Peki, yolculuk ne zaman?» «En kısa zamanda.» - Gözleri koyulaştı, yüzünden bir bıçak sırtı geçti.- Çenesini dikleştirdi. «Usta, bir tane daha!» diye seslendi.

Dönüşte beni evin kapısına kadar getirdi. «İyi yolculuklar.» Elimi bir süre avucunun içinde tuttu. Bir şey söyleyecek gibi dudakları kıpırdadı. Birden döndü. Yürüdü gitti. Koşarak odaya girdim. Cama alnımı dayadım. İçi evinin ışıktan dörtgeninin ortasında bir an duraladı. Sonra hızla köşeyi dönüp gözden kayboldu. İçi evi ışığını söndürdü. Tüm ışıklar da söndü.

Eski düzen kuruldu. - Yüzlerce kere çalınan çocukluğumun plâklarını atmışlardı çoktan. Piyasa şarkıları bangır bangır sokağı tutuyordu. - Masanın, kitaplığın yer yer boyaları döküldü. Yerdeki kilim iyice rengini attı. Resimler duvarda birer boz leke olup çıktı. Çiçekler günlerini doldurup kurudular. Ve kedim - halsiz - uzun uzun uykulara düşkünleşti. Bana gelince, ben yoktum nasıl olsa.

Sanat Çevresi

GALERİLER SERGİLER

Şehir Galerisi

★ Şehir Galerisinde Adnan Turaninin resimleri ilk bakışta inatla üslûp arayışı peşinde olan bir sanatçı davranışına bağlı gibi görünüyordu. Gerçekten de Turani'nin resimleri arasında dıştan bir birlik vardı. Ama saf ve açık renklerle meydana getirilmiş bu yuvarlak yumuşak düzenlerin yer yer keskin çizgi vurgularıyla etkili bir hale geldiği söylenemezdi. Seyirci esrarlı, garip isimler konulmuş bu tabloların iddiasını kabullenerek değil, nesnel bir tavırla kendisinin dışında birer olgu gibi gözlüyordu. Resimlerin bu özelliği belki de resim dili ile ortaya koymak istediği öz arasında biribirini eşit olanaklar içinde tamamlayan bir bağlılığı sanatçının kuramayışından doğuyordu. Turani'nin dışta biçimde kalmak istemediği belliydi. Ama bu istek ortaya konulan biçimlerde kalıplaşmak ve sadece bir istek olarak kalma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Daha başarısız resimlerle ortaya çıkan bir çok sanatçının karşısında doğa, toplum insan gibi ana sorunların sözünü edip, tartışmasını yapabileceğiniz halde Turaninin resimleri karşısında bu yaşamla ilgili bütün sorunların dışına itildiğinizi duyuyordunuz. Seyirci böyle tutuk bir başarı karşısında ya biçimle bir kavgaya girer ve onun kapsadığını sarsarak, silkeleyerek çözümlemeye koyulur ya da belli bir uzaklıkta zınk diye durup, önce birden yabancılaşır, sonra da gözlemeye başlar. Bu ikincisini tercih ediyorduk.

★ Hani beylik bir olgunluğu kuramsal davranışlar içinde aksatmadan yürüten kişiler vardır. Güzel, hattâ çok güzel dersiniz onların eserlerine. Böyleleri en modern, en yeni akımlar, tutumlar içinde de şaşmaz bir kuramsallığın olgun temsilcileri sayılabilirler. Efendice etliye sütlüye karışmadan yaşayan kişiler gibi, hattâ her yeni akıma uyup yerli yerinde, güzel mısra kurma yetilerini aksatmayan şairler örneği... Biçim olgunluğuna varamayan sanatçılara sözünü ettiğim gibilerin eserlerini görmeyi, onlardan ibret almayı sağlık vereceğimi sanmayın. Sevemem ben böyle eserleri. Uzaktan şöyle bir beğenirim ama, sevemem. Yapılan işte derinden bir bozukluk, bir hırçınlık, bir isyan ararım. Şehir Galerisinde Sarkis Zabunyanın başarısına tanık olduğum resimlerini bu yüzden pek üzerinde durmaya değer bulmuyorum.

★ Gene Şehir Galerisinde Şadan Bezeyiş'in resimleri figüratif ve non-figüratif iki eyilimi bağdaştırmaya çalışıyordu. Doğrusu

ya bu ya şu

Eskimiş senden gelen bir mızrak şimdileyin
gelirsen neler olur gelirsen akşam olur
sevgi deniz sevgi oh sevgi deniz sevgi oh

ayakların bağlanmış çıkarken kapılardan
yamalı ceketinde şimdi dudak aranır
ya şimdi sabah olsa ya şimdi kuş avlasak
ya bu sevgi ya bu ölüm ya bu ya bu

duymuyorsun istesen de ne var bunda korkacak
çiçekleri bağladım kümesin güneşine
kümes biraz küçük ya akşama olur orda
ya horoza ne dersin ya soyunan ağaca

ben senden geçiyorum ordan başka ağaca

Metin KONYALI

---

istenirse çizgi ve renk örgüleri arasında figüratif kümeler, bir dereceye kadar başarılı bir uzlaşma çizgisi de yaratıyorlardı. Sanatçıyı böyle bir işe giriştiği için kınamak pek yerinde olmayacaktı. Çünkü bir çok ressamın bu işe derin bir düşünce özü maskesi altında giriştikleri bir gerçekti ve Şadan Bezeyiş bu tarzı daha açık ve ussal, biçim kaygısı açısından görülebilecek bir tutumla gerçekleştiriyordu. Sonra dikkat edilirse bu tutumda sanatçının ne idüğü belirsiz bir resim soyutu töhmetinden kurtulma kaygısı da vardı. Böylelikle bir dürüstlük hakkı bile kazanıyor içten özden bir takım sorunlara girmekte kendini noksan bulan ve sanatçı çabası için biçim örgüsünde olanaklar arayan biri karşısında bulunduğumusu anlıyorduk.

★ Ayni Galeride Müzehher Bilen'in resimleri geçen yıl açtığı sergisinden daha başarılı örneklerle karşımızdaydı. Bu başarıya sanatçının özellikle daha yumuşak ve kıvrak bir biçimlendirme tarzında görüyoruz. Geçen yıl sanatçının resimleri üzerine söz konusu edilen Poliakoff etkisinin tartışmasını kısaca yapmış ve bu durumu önemsemediğimizi belirtmiştik. Bunun sebebi bir çok sanatçıda olduğu gibi Müzehher Bilende de bir asıl öğeler bilgisinin varlığıydı. Bu etki olsa olsa henüğ dağınık olan bu öğelerin toplanıp bir araya gelmesi için bir vesile olabilirdi ve bu vesile de sadece biçimi, düzeni ilgilendiren bir du-

rumdu. Poliakoff'un taklid edilemiyeceğini, aslında kişiliğini bir bütün halinde ortaya koyan her sanatçının başkasına taklit kapılarını kapamış olduğunu söylememiz de bu yüzdendi.

Müzehher Bilen geçen yıldakinden başarılıydı. Ama gene de açıkça görülüyordu ki ortaya konulan form titreşimleri tutuk bir iç dünyanın eksik yaşantısını yansıtıyorlardı. Şüphesiz özde derinleşmek resimle ilgili bir takım belli başlı sorunları kavramakla da atbaşı gidecekti. Öyle sanıyorum ki resmin bugünkü olanakları içinde derinliği ve dinamizmi yüzey üzerinde aramaktan başka çare de yoktu. Yüzeyle ilgili sorunlar bakımından köklü bir geleneğe sahip olan Türk ressamlarının dünya üzerinde en başarılı kişilere ulaşmamaları için hiç bir sebep de olmamalıydı. Hata şüphesiz sahip olunan kaynaklarda, köklerde değil, doğrudan doğruya sanatçı kişilerin davranışlarındaydı. Neden kendisini düşünsel plânda, köklü

SA

Utanıp kan mıdır orman
kaçsam seni belki akşam
ölümden çiçeği her gece
ölüm şimdi ellerimde kalan

esmer dudağı aşkın
bırakıp kan gibi saçları göğe
sana olarak en acı gitmek
bakır yanağı bir gülle

yalnızlık kapımda şiirlere
seişmekle çiçekleri gezerim
bizim olan bir güzel ölü
saklı şarapta gözlerim

Emin ERSOY

---

bir davranışa sahip olarak tanıtan, soyut adı altında derin yaşantılardan dem vuran bir Nuri İyem çıkıyordu da neden bütün söyledikleri havada kalıyordu? Bunun bir sebebi onun gerçek kaynakları bir türlü kavrayamıyan dogmatik bir resim papazı olmasıydı. Kaynaklardan söz edildiği zaman kendisine alaturka motifler çizmesi sağlık veriliyormuş gibi dehşetle irkiliyordu. Bilimsel, doğru ve yırtıcı bir araştırmayı gerekli kılmayan, memleketinin kaynakları üzerinde düşünme zorluğunu göze almayan spekülâtif davranışının ucuzluğundan ayrıca söz etmeye ne hacet vardı?

Burada genel bir eyilim yanlışlığının temsilciliğini yaptığı için Nuri İyem'in sözünü ettik. Müzehher Bilen'in henüz genç ve bozulmamış bir sanatçı olarak, çalışmalarında köksüz ve özenti bir davranışı izlemeyip asıl kaynaklara eyilmesini dilemek hakkımızdır. Bu eyilim şüphesiz önce Nuri İyem gibi daha birçoklarının genç sanatçılar tarafından yadsınması ve itilmesiyle başlayacaktır. Ayrıca Müzehher Bilen'lerin ilerde sağlam eserlerle karşımıza çıkacak teknik yetilerden ve çabalardan yoksun olmadıklarını da belirtmek, onları bütün kalbimizle desteklemek borcumuz ve kuşak birliği görevimizdir.

TÜRK - ALMAN GALERİSİ :

Çile çekmiş, nasırlı, sert, kaba bir elin tuttuğu balon güzeldir. İnsan çalışır, dürüst yaşar, insana kavga istemi veren insan ağrılarını duya duya sertleşip eskirse bir gün elinden kaçırdığı balon inanılmaz bir güzelliğe kavuşacaktır. Nedim Günsür'ün figüratif resimleri sızıyı duyan bir elin yarattığı nazeninlerdir. Onun acı bir ifadeyle bükülen, devrilen başlarında, ezilmişlerinde, asılmışlarında bile o temiz, ince, duru ve dokunaklı, içli bir sevgiyle yıkanmış biçimlendirmeyi bulursunuz. Bir adam insandan soğumamak, ayrılmamak cesaretini gösteriyorsa, bu onun salt duygusal bir yönde oluşunu değil, belki de aksine sanatının olanaklarını çok iyi bildiğini ve bu olanakları tehlikeli, yanlış sapmalardan koruma kaygısı taşıdığını gösterir.

Nedim Günsür resimlerinde ki-

şilik ağını kurmuştur. Formu incitmeyen, itinalı işçiliği geniş bir göğün altındaki dar, ama yoğunluğuyla dengesini bulan toprakta tatlı ve acı şeyler bulur. Yeşil, ışıklı kırlar, kara orduların çekildiği ıssız çöller, antenlerin felâketlere ve müjdelere kulak kabartıp durdukları damlar ülkesi bu resimlerde ürkek bir sevgi çoşkunluğuyla gerçek - üstünün esrarlı şiirine doğru kaymaya başlar. Formu örselemek istemeyen bir duyarlıkla insana hem açık, hem de ondan yılgın bir davranışın acısı dinmek çaresini çocukların dünyasında araştırmaya koyulur. Bu nefretle bir kaçış değildir. Nedim Günsür'ün umudunu her zaman tazelemek olanağını verecek bir yer arayıp bulacağı besbellidir. Gerçek - üstüne uğrayan yol birdenbire gerçeğin en arı, en pürüzsüz, pırıltılı, berrak ırmağıyla birleşiverir. Günsür'ün küçük oğlu ile ortaklaşa yaptığı resim küçük bir şaheserdir.

Nedim Günsürü yürekten kutlarım. Mevsim başında resim sergilerine kapalı kalacağını duyduğumuz Türk - Alman Galerisinin böyle bir sergiyle yeniden açılması yönetici Dr. Anhegger ve Bayan Alis'in Türkiye'de gelişen sanat kaygısına ilgisiz kalmak istemiyeceklerinin açık bir ifadesidir. Onları da yürekten kutlarım.

Bu arada okuyucularıma İstanbul'da Radyoevi yakınında ikinci bir Şehir Galerisi'nin açıldığı haberini vermek isterim.

Sezer TANSUĞ

Güzel İstanbul Matbaası - Ankara

Geçen Ayın İçinden

ZÜPPE, ZÜPPEDİR — Aşağıdaki olayı Dost yazarlarından biri anlattı: Ankara'nın Yenişehir semtinde oturan bir ailenin 4-5 yaşlarındaki çocuğu, apartmanın başka bir katında, her gün İngilizce şarkılar söyleyen bir genç kızın ne söylediğini çok merak edermiş.. Her halde Türkçeden başka bir dilin varlığından henüz habersiz olan çocuk bir gün annesine, genç kızın ne yaptığını sormuş. Annesi: «Şarkı söylüyor işte!» demiş. Çocuk diretmiş: «Ama anneciğim, sen de şarkı söylüyorsun ama; bu ablanınkine benzemiyor.» Kadıncağız, işi uzatmamak için: «Ne olacak canım, züppe o..» diye kesip atmış.

Günlerden bir gün, çocuğu Samanpazarı semtinde büyükannesine götürmüşler.. Çocuk, yakındaki camiin minaresinden Arapça ezan okuyan müezzinin neler söylediğini de anlamamış elbette. Çocuktan al haberi, büyük annesine dönmüş: «Büyükanne, demiş, bizim apartmanın **züppesi** gibi sizin mahallenin de züppesi varmış!»

Çocuk, bilmiyerek büyük bir gerçeği anlatmış oluyor.. Türkçeyi hor gören herkes, ister İngilizceye bayılsın, ister Arapçayı kutsasın, **züppedir**. Olsa olsa biz birine «züppe», ötekine «softa» diyerek onları birbirinden ayırt etmek istiyoruz. Her ikisi de bir eksiklik duygusu ile **malûl..**

TOPLUM MÜFETTİŞİ — Bu deyim, aydın bir kitapçı arkadaşımızın buluşudur. Kendisine dosyaya benzer bir şeyler ısmarladık. O bu işi, yakındaki bir ciltçiye yaptırıyor. Dört defa uğradım, ciltçi hazırlamamış.. Üstelik kitapçının gönderdiği çırağa çıkışmış.. Kitapçı: «Böyle küçük işlere tenezzül etmiyor!» dedi. Bizim, sık sık raslanan «İster al, ister alma!» anlayışsızlığı. İş iştir. Küçümsüyorsan üzerine almazsın; üzerine alınca da yapman gerekir.. Müşteri senin para ile tutulmuş dalkavuğun mu? İşini bırakacak, otobüsünü kaçıracak, sana ısmarladığının ardından koşacak.. İnsana, zamana değer merveyi hangi okulumuzda öğretirler, merak edilecek sorundur. Şark miskinliği, Şark kayıtsızlığı, Şarka özgü insanı hor görme hastalığı..

Kitapçı arkadaş, böyle olaylarda araya girecek bir **toplum müfettişi** tasarlıyor.. Ama, bu toplum müfettişi bizim değişmez bürokrasimizin bir üyesi olmıyacak mı? Böyle hallerde, müşteriye mi, yoksa satıcıya mı hak verecek? Olmıyacak iş...

HELE HELE — 27 Mayıs'tan sonra bakanlıklardan birinde iş istiyen bir kimseye iş verilmemiş.. Neden, biliyor musunuz? Çünkü, bu kimse, bir zamanlar iktidar gazetelerinden birinde, politika ile ilgisi olmıyan yazılar yazmış..

Bu **dikkat ve hassasiyet**'i nasıl karşılamak gerektiğini bilemedik.. 26 Mayıs'taki başlıklarından yıldırımlar yağan gazeteler 27 Mayıstan sonra da aynı resmî ilânı alarak ödevlerine - hem de pek ustalıklı bir biçimde- devam ettiler. Birçok kimseler, 27 Mayıs sabahı ayılıp bayıldıkları halde sonradan yüksek memurluklar aldılar; hattâ bir bakanın adı pek çok dedikodulara neden oldu. Herkes şöyle kendi çevresini yoklasın: Hürriyet Alanı'nda cop yiyen, gazdan gözleri şişen kimselerin 27 Mayıs'tan sonra - hem de, Hürriyet Alanı'nda kellesini koltuğuna alan gençliğe iyi gözle bakmıyanlarca - yerlerinden atıldıklarını; demokrasi ve Atatürk düşmanlarının ise yerlerinde güvenle oturduklarını hatırlıyacaklardır.

Şu garip ülke.. Her iki anlamı ile **garip** ülke..

TAYIFLAR GEÇİDİ — Eşi Yassıada'da adaletin karşısında ter döken bir bayan, başka bir bayanla birlikte ruhları çağırmakta, daha çok Atatürk'ten haber almaktalar imiş. Eşi Yassıada'da bulunan bayanı hoş görmek gerek.. Kendisini avutacak bir şeylerle uğraşması gerekli.. Ötekine gelince; ruh masasında **istihsal ettiği** haberleri ertesi gün eşine dostuna yetiştiriyormuş.. Atatürk neler söylememiş, neler? Ama, nasıl anlatabilirmiş bunları?

Bu bayanın pek becerikli bir propagandacı olduğu apaçık.. Atatürk'e söyletmek istedikleri mutlaka İnönü aleyhinde sözlerdir. Bunları belki de kimilerinin kulağına fısıldamıştır..

Propaganda makinası öyle güzel işliyor ki.. Ruhlar dile getiriliyor da ruhumuz bile duymuyor..

HIZIRI BULSAK — Moğaz'da çarpışan iki benzin tankerinin tutuşturduğu Tarsus gemisinin dumanları tüterken gazetelerde bir haber: geminin fenerleri çalınmış...

Yangından önce mi çalınmış, sonra mı? Yangından sonra çalındıysa sürmeyi gözden çeken hırsızın marifetini tarihe gömen yeni hırsıza hemen deyim yakıştırmalıyız, «Yanan gemiden fener çaldı» diye.. Yok yok, daha doğrusu: «Benzinle tutuşmuş gemiden fener çalar» demeliyiz.

Eski ozanlardan biri, karanlık sokakta Hızır'a raslasak başından külâhını kaparız, demişti. Hele düşünün bakalım, hangisi daha kuvvetli bu sözlerin?

BİR PROFESÖR — Genç arkadaşımız Ali Püsküllüoğlu, geçen yıl bir yazısında, 1930 larda şiir yazan Sabri Ander'in kim olduğunu, yaşayıp yaşamadığını soruyordu.

Yeni Sabah gazetesinin Siyavuşgil imzalı bir fıkracısı vardır. Bu bay, psikoloji profesörüdür. Fıkracılığının nerden gerektiğini kimse bilmiyor. Başlıca özelliklerinden biri öz Türkçeyi küçümsemektir. Alayı çok sever. 17 aralık günlü fıkrasında da Radyo'nun özleşen diline çatıyor.

İşte, Ali Püsküllüoğlu'nun yaşayıp yaşamadığını merak ettiği Sabri

Ander. Prof. Sabri Esat Siyavuşgil'dir. Ozan, yaşamıyor. Ölmüş, belli.. Yaşasaydı, kendi çağının sade dilinin bugünkü öz dile vardığını görecek, hattâ kendi dili de gelişecekti. Tenasüh'e inanan varsa, ölen ozanın bugün fıkracı olarak yeniden yaşamakta olduğunu düşüneceklerdir. Biz öyle şeye innmadığımız için ne diyeceğimizi bilemiyoruz.

AY ADLARI — Coğrafya terimleri üzerinde çalışan bir profesör anlattı: çocukluğunda yaşlı bir kadın, onun «Teşrinievvel, Kânunusani, biçiminde söylediği ay adlarına takılır: «A çocuğum, sen neler diyorsun?» der ve ay adlarının türkçelerini sıralarmış: «İlk güz-ay, orta güz-ay, son güz-ay; ilk kış-ay, orta kış-ay, gücük..» Bugün: ekim, kasım, aralık, ocak adlarını uydurma sayanların kurşun akıtılmış kulakları çınlar mı acaba? Kırk yıl öncenin yaşlı kadını Kayseri'de yaşamıştır.

EZAN — Devlet Bakanı Hayri Mumcuoğlu gazetecilere (bakınız: 18 Aralık 1960 günlü gazeteler) : «İstiyen vatandaş ezanı Türkçe olarak okuyabilir. Bunun müeyyidesi yoktur!» demiş. Bakan, bu pek **politik** demeciyle aydınlara inanca verebildiğini sanıyorsa aldanıyor.. Aydınlar, bu çeşit demeçlerden usanmışlardır. Minareye çıkan sakallının Türkçe ezan okumayacağını Mumcuoğlu bizden daha iyi bilse gerektir..

T i y a t r o :

1 — Öteye Doğru, Sutton Vane	100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, Turhan Dilligil	100
3 — Annemi Hatırlıyorum, John Van Druten	100
4 — Bir Dünya ki, Suat Taşer	100
5 — Vatanseverler, Sidney Kingsley	150
6 — Korku, Orhan Asena	100

G e z i :

1 — Moskova Mektupları, Lydia Kirk	100
2 — Abbas Yolcu, Attilâ İlhan	400
3 — Ha bu diyar, Fikret Otyam	200
4 — Gide Gide, Fikret Otyam	250

D e n e m e - F ı k r a :

1 — Söz Arasında, Ataç	100
2 — Devekuşuna Mektuplar, Haldun Taner	300

B a l e :

1 — Gönlü Yüce Türk, Metin And	500

M i m a r l ı k :

1 — İnsana Dönüş, - F. Ll. Wright - Şevki Vanlı	1000

Ç o c u k :

1 — Altı Kardeşler, Oğuz Tansel (*)	100
2 — Cimri ile Cömert, İlhan Dumanoğlu	100
3 — Talih Kuşu, Tezel Amca	100
4 — Kahkaha Sultan, Mümtaz Zeki Taşkın	100
5 — Öksüzoğlu, İlhan Dumanoğlu	100

SHD. KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 2, 3, 4, 5 altı lira. 6. yedibuçuk lira. 7 - 8 birarada 10 lira

«dost» KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 1-2 birarada 18 lira